

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Nové způsoby řešení úpadku v České republice

Petr Molnár

Bakalářská práce

2010

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Ústav veřejné správy a práva
Akademický rok: 2009/2010

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petr MOLNÁR**
Studijní program: **B6202 Hospodářská politika a správa**
Studijní obor: **Veřejná ekonomika a správa**

Název tématu: **Nové způsoby řešení úpadku v České republice**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

- pojem insolvenčního řízení, vývoj, zásady
- ostatní způsoby vynucení pohledávky
- podmínky a fáze insolvenčního řízení,
- úloha a postavení insolvenčního správce a věřitelských orgánů
- insolvenční řízení z ekonomického pohledu
- zadluženost obcí a způsoby jejího řešení
- trestné činy při insolvenci
- způsoby pojetí insolvenčního řízení v zahraničí

Rozsah grafických prací: —
Rozsah pracovní zprávy: cca 30 stran
Forma zpracování bakalářské práce: tištěná/elektronická

Seznam odborné literatury:

- KOZÁK, Jan. Insolvenční právo. Brno : Rašínova vysoká škola, 2008. 298 s.
LISSE, Luděk. Insolvenční právo. Praha : Vysoká škola finanční a správní, 2007. 89 s.
RICHTER, Tomáš. Insolvenční právo. Praha : ASPI, 2008. 471 s.
SCHELLE, Karel, et al. Sbírká prací na téma nové insolvenční právo. Ostrava : Key Publishing, 2006. 124s.
TARANDA, Petr. Insolvenční řízení : účetnictví, daně, pojištění. Praha : Svaz účetních, 2009. 64 s.
Vyhláška č. 311/2007 Sb., o jednacím řádu pro insolvenční řízení a kterou se provádějí některá ustanovení insolvenčního zákona
Zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon), ve znění prozředějších předpisů
Zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích

Vedoucí bakalářské práce: JUDr. Milan Závurka, Ph.D.
Ústav veřejné správy a práva

Datum zadání bakalářské práce: 22. června 2009

Termín odevzdání bakalářské práce: 30. dubna 2010

doc. Ing. Renáta Myšková, Ph.D.
děkanka

L.S.

Ing. Robert Baťa, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 4. srpna 2009

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně.

V Pardubicích dne 28.6.2010

Petr Molnár

Poděkování:

Chtěl bych poděkovat svému vedoucímu bakalářské práce panu JUDr. Milanu Závurkovi, PhD. za vstřícný přístup, ochotu a odbornou pomoc, kterou mi poskytnul při zpracování mé bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce je zaměřena na nové způsoby řešení úpadku v České republice v souvislosti s přijetím insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů. Tato práce se věnuje také porovnání vybraných právních nástrojů s předchozí právní úpravou a pohledem na řešení úpadku v zahraničí. Navíc se i zabývá insolvenčním řízením z daňového a účetního hlediska a trestnými činy při insolventci.

KLÍČOVÁ SLOVA

způsoby řešení úpadku, insolvenční zákon, insolvence, úpadek, úpadkové trestné činy

TITLE

New Models of Bankruptcy in the Czech Republic

ANNOTATION

The thesis is focused on new models of bankruptcy in the Czech Republic in context of the Insolvency Act, no. 182/2006 Coll. It compares with previous legal regulations and presents models of bankruptcy abroad. Moreover it deals with insolvency proceedings in light of accounting and taxes and with offences on insolvency.

KEYWORDS

new models of bankruptcy, insolvency law, insolventcy, bankruptcy, bankruptcy offences

Seznam zkratk	9
Úvod	10
1 Insolvenční řízení, zásady, vývoj	11
1.1 Insolvenční řízení	11
1.2 Zásady insolvenčního řízení	13
1.3 Historický vývoj	14
2 Ostatní způsoby vynucení pohledávky	17
2.1 Obecná charakteristika	17
2.2 Inkasní společnosti	18
2.3 Výkon rozhodnutí	18
2.4 Exekuce	20
2.5 Výkon rozhodnutí a exekuce ve vztahu k probíhajícímu insolvenčnímu řízení	20
3 Podmínky a fáze insolvenčního řízení	22
3.1 Podmínky insolvenčního řízení	22
3.2 Hlavní fáze insolvenčního řízení	22
3.2.1 Návrhová fáze	22
3.2.2 Zjišťovací fáze	23
3.2.2.1 Úpadek a hrozící úpadek	23
3.2.2.2 Insolvenční návrh	23
3.2.2.3 Moratorium	24
3.2.3 Způsoby řešení úpadku	24
3. 2. 3. 1 Mimosoudní řešení	24
3.2.3.2 Restrukturalizace	25
3. 2. 3. 3 Soudní řešení	25
3. 2. 3. 4 Konkurs	26
3. 2. 3. 5 Nepatrný konkurs	26
3. 2. 3. 6 Oddlužení	26
3. 2. 3. 7 Reorganizace	27
3. 2. 3. 8 Přípustnost reorganizace	27
3. 2. 3. 9 Věřitelé při reorganizaci	28
3. 2. 4 Realizační a ukončovací fáze	30
4 Úloha a postavení insolvenčního správce a věřitelských orgánů	31
4.1 Věřitelské orgány	31
4.1.1 Schůze věřitelů	31
4.1.2 Věřitelský výbor	31
4.1.3 Zástupce věřitelů	31
4.2 Insolvenční správce	32
4.2.1 Nové profesní předpoklady insolvenčního správce	32
4.2.2 Postavení insolvenčního správce	33
4.2.2.1 Vztah k insolvenčnímu soudu	33

4.2.2.2 Vztah k věřitelům a věřitelskému výboru.....	34
4.2.3 Úloha správce v insolvenčním řízení	34
4.2.4 Porovnání úpravy věřitelských orgánů a insolvenčního správce podle insolvenčního zákona (IZ) a zákona o konkursu a vyrovnání (ZKV)	35
5 Insolvenční řízení z ekonomického pohledu.....	36
5.1 Dispoziční oprávnění k nakládání s majetkovou podstatou	36
5.2 Účetnictví a účetní závěrka v insolvenčním řízení.....	37
5.2.1 Účetnictví a archivování účetních dokladů	37
5.2.2 Účetní závěrka.....	38
5.3 Změny v daňovém řízení po přijetí nového insolvenčního zákona	39
5.3.1 Zákon o správě daní a poplatků.....	39
5.3.2 Zákon o dani dědické, darovací a z převodu nemovitosti	40
5.3.3 Zákon o dani z příjmu	40
5.3.4 Zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu	40
6 Zadluženost obcí a způsoby jejího řešení	41
6.1 Vývoj zadluženosti obcí.....	41
6.2 Zadlužování obcí a jeho vliv na ekonomiku státu	42
6.3 Řešení předluženosti obcí	43
6.4 Regulace zadluženosti obcí.....	44
7 Úpadkové trestné činy	46
7.1 Poškození věřitele (§ 222 TZ).....	48
7.2 Zvýhodnění věřitele (§ 223 TZ).....	48
7.3 Způsobení úpadku (§224 TZ)	48
7.4 Porušení povinností v insolvenčním řízení (§ 225 TZ).....	48
7.5 Pletichy v insolvenční řízení (§ 226 TZ).....	49
7.6 Porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227 TZ)	49
7.7 Vývoj počtů zjištěných úpadkových trestných činů.....	49
8 Způsoby pojetí insolvenčního řízení v zahraničí	51
8.1 Francie	51
8.2 Spojené státy americké	51
8.3 Čína.....	52
8.4 Saudská Arábie	52
Závěr.....	53
Přílohy	54
Příloha č.1: Způsoby řešení krize podniku	54
Příloha č.2:Počty schválených soudních způsobů řešení úpadků v letech 2008-2010	55
Příloha č.3: Přehled typů účetních závěrek v průběhu insolvenčního řízení	56
Příloha č. 4: Vývoj dluhu obcí a státního dluhu v letech 1993-2009	57
Příloha č. 5: Vývoj počtů zjištěných úpadkových trestných činů v letech 2000-2009.....	57
Literatura	58

Seznam zkratk

IZ	zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)
ZKV	zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání
o.s.ř	zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád
ZÚ	zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví
TZ	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník
HDP	hrubý domácí produkt
SIMU	soustava informativních a monitorujících ukazatelů
EU	Evropská unie
USA	Spojené státy americké

Úvod

V této práci se budu věnovat novým způsobům řešení úpadku v České republice, které se zde objevily v souvislosti s přijetím nového insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb. Tato téma je v současné době velmi aktuální, jelikož se velké množství podniků a domácností dostávají do úpadku vlivem celosvětové ekonomické krize. Nový insolvenční zákon jim nově umožňuje se za určitých podmínek z úpadku dostat a tak se i zachránit.

Tuto problematiku úpadkového práva rozebírám v osmi kapitolách. V první kapitole se zaměřím na insolvenční řízení a jeho hlavní zásady. Popíšu zde i vývoj úpadkového práva a porovnáím nové insolvenční řízení s předcházející právní úpravou - tj. konkurzním a vyrovnávacím řízením.

V druhé kapitole nastíním, jaké jsou další způsoby vymáhání pohledávek a za jakých podmínek je lze využít. Vymežím i jejich vztah k insolvenčnímu řízení.

Třetí kapitola bude pojednávat o podmínkách a fázích insolvenčního řízení. V této části také představím jednotlivé způsoby řešení úpadku a definuji, co je úpadek.

Ve čtvrté kapitole se budu zabírat postavením a úlohou insolvenčního správce a věřitelských orgánů v insolvenčním řízení.

V páté kapitole pak upozorním na daňové a účetní změny v insolvenčním řízení, které nastaly po přijetí nového insolvenčního zákona.

Otázku zadluženosti obcí rozeberu v kapitole šesté a zmíním se i o možnostech jejího řešení. Sedmá kapitola se pak bude týkat trestných činů, které se vyskytují v insolvenčním řízení. V kapitole osmé se budu věnovat různým pojetím insolvenčního řízení v zahraničí.

1 Insolvenční řízení, zásady, vývoj

1.1 Insolvenční řízení

Nový insolvenční zákon (IZ)¹ přináší od 1. ledna 2008 novou formu jednotného soudního řízení – tzv. insolvenční řízení, které je společné pro všechny způsoby řešení úpadku. Nová právní úprava úpadkového práva tak nahrazuje zákon o konkursu a vyrovnání (ZKV), který upravoval dvě samostatná soudní řízení – tedy konkursní řízení a vyrovnávací řízení.

Insolvenční řízení lze definovat jako soudní řízení, jehož předmětem je dlužníkuv úpadek nebo hrozící úpadek a způsob jeho řešení². Zvláštností tohoto řízení je, že se v něm spojují jak prvky řízení nalézacího, tak i řízení vykonávacího. Navíc k zahájení tohoto řízení se nevyžaduje exekuční titul. Toto řízení tedy nelze považovat za univerzální exekuci.³

Hlavním cílem insolvenčního řízení je uspořádání majetkových vztahů a zároveň dosažení co nejvyššího a zásadně poměrného uspokojení dlužnickových věřitelů. Tohoto řízení však nemůže být využito k řešení zadluženosti subjektů vymezených v § 6 odst. 1 a odst. 2 IZ – tedy např. u státu, obce, kraje, veřejné vysoké školy či politické strany a hnutí v době vyhlášených voleb.

Subjekty tohoto řízení jsou insolvenční soud, dlužník, věřitelé (kteří uplatňují svá práva vůči dlužníku), insolvenční správce (popř. další správce), likvidátor dlužníka a státní zastupitelstvo (které vstoupilo do insolvenčního řízení nebo do incidenčního sporu).

1.1.1 Porovnání insolvenčního zákona (IZ) a zákona o konkursu a vyrovnání (ZKV)

Hlavním důvodem přijetí nového insolvenčního zákona byla snaha o zvýšení rychlosti, transparentnosti a efektivity insolvenčního řízení a posílení odpovědnosti procesních subjektů.⁴ K urychlení a zkrácení řízení byly proto zavedeny některé nové procesní lhůty (např. lhůta sedmi dnů na odmítnutí chybného insolvenčního návrhu soudem či lhůta patnácti dnů pro rozhodnutí o insolvenčním návrhu dlužníka).

K zvýšení rychlosti a transparentnosti procesu přispělo i zřízení insolvenčního rejstříku. Tento rejstřík představuje veřejně přístupnou elektronickou databázi, ve které jsou uvedeny všechny důležité informace a dokumenty z průběhu insolvenčního řízení. Navíc u většiny rozhodnutí platí, že jejich zveřejněním v tomto rejstříku jsou účastníkům řízení doručena.

¹ tj. zákon č. 182/2006 Sb., ve znění pozdějších předpisů

² § 2 písm. a) insolvenčního zákona

³ MACUR, Josef. *Kurs občanského práva procesního : exekuční právo*. Praha : C.H. Beck, 1998. 17 s. ISBN 8071791903.

⁴ Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Insolvenční zákon : Obecné informace a prevence úpadku* [online]. 2010 [cit. 2010-06-27]. Víte, že insolvenční zákon přináší nový systém fungování insolvenčního práva? . Dostupné z WWW: <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-info-prevence-upadku/nove-insolvencni-pravo.html>>.

Oproti předchozí právní úpravě IZ stanovuje, že k insolvenčnímu návrhu nemusí být připojen návrh na způsob řešení úpadku. O způsobu řešení úpadku se totiž rozhoduje až ve lhůtě tří měsíců od rozhodnutí o úpadku.

IZ také rozšiřuje možnosti řešení úpadku o dva nové právní instituty - oddlužení a reorganizaci. Tyto nelikvidační způsoby řešení úpadku pak motivují dlužníka k včasnému řešení své krizové situace a tím se zmenšují i náklady insolvenčního řízení.

Novým IZ dochází i k posílení postavení věřitelů především při důležitých rozhodnutích (jako např. při jmenování a odvolávání insolvenčního správce). Zajištění věřitelé mají nyní navíc nárok na získání celého výtěžku ze zpeněžení, sníženého o náklady spojené s prodejem.⁵

Po dvouletém využívání insolvenčního zákona mnozí odborníci jeho přijetí chválí, upozorňují však, že má i některá slabá místa. Takovou nedokonalostí je např. oceňování záruk. Zástavy věřitelů totiž oceňuje odhadce a v případě, že zajištěný věřitel přihlásí do řízení vyšší cenu, než je odhad, hrozí mu vysoké sankce.⁶

1.1.2 Vzájemný vztah insolvenčního zákona a občanského soudního řádu

Občanský soudní řád (o.s.ř.)⁷ může být přiměřeně použit v insolvenčním řízení (např. při určení místní a věcné působnosti insolvenčního soudu) a v incidenčních sporech.⁸ K jeho využití bude třeba, aby byly současně splněny dvě podmínky - IZ nebude obsahovat vlastní zvláštní pravidlo a zároveň dané ustanovení o.s.ř. nebude v rozporu se základními zásadami insolvenčního řízení (viz následující podkapitola).⁹

Ve vztahu k insolvenčnímu zákonu bude tedy uplatňován právní princip *Lex specialis derogat legi generali*. Ten vyjadřuje, že speciální úprava (tj. právní regulace obsažená v IZ) bude mít aplikační přednost před obecnou úpravou (tedy před o.s.ř.).

Lze předpokládat, že postupem času soudní judikatura přesně vymezí, které konkrétní ustanovení o.s.ř. budou v souladu s těmito podmínkami a které nikoliv. Příkladem takového

⁵ ŠPERKEROVÁ, Marcela. Insolvenční lekce. *Euro* [online]. 14.8. 2006, 8/2006, [cit. 2010-06-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.pwc.com/cz/cs/podnikove-poradenstvi/revitalizace-a-restrukturalizace/insolvencni-lekce.jhtml>>.

⁶ ZELENKA, Robert. Insolvenční zákon má stále slabá místa. *E15.cz* [online]. 22.10.2009, 10/2009, [cit. 2010-06-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.e15.cz/domaci/ekonomika/insolvencni-zakon-ma-stale-slaba-mista>>.

⁷ tj. zákon č. 99/1963 ve znění pozdějších předpisů

⁸ podle § 7 odst. 1 IZ

⁹ JUŘENA, Jakub. Možnosti aplikace OSŘ v insolvenčním řízení podle § 7 Insolvenčního zákona. *EPRAVO.CZ* [online]. 8.6.2010, 62648., [cit. 2010-06-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-aplikace-osr-v-insolvencnim-rizeni-podle-7-insolvencniho-zakona-62648.html>>. ISSN 1213-189X.

rozhodnutí může být usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 2. 2010, sp. zn. 3 VSPH 17/2010-B-12¹⁰.

V tomto rozhodnutí soud judikoval, že na předběžné opatření podle § 113 IZ nemůže být aplikován § 169 odst. 2 o.s.ř. Toto ustanovení o.s.ř. totiž stanovuje, že usnesení, kterým se zcela vyhovuje návrhu na předběžné opatření, nemusí obsahovat odůvodnění.

Toto usnesení insolvenčního soudu by však bylo nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů a dlužník by se proti němu nemohl účinně bránit. To je v rozporu se zásadou spravedlnosti insolvenčního řízení podle § 5 písm. a) IZ. Z tohoto důvodu musí insolvenční soud předběžná opatření podle § 113 IZ řádně odůvodňovat.

1.2 Zásady insolvenčního řízení

Insolvenční řízení stojí na vlastních zásadách, které se od zásad, na nichž spočívala předchozí právní úprava, často odlišují anebo tyto zásady modifikují.¹¹ Nové zásady slouží jako interpretační pravidlo pro výklad insolvenčního zákona a zmíněného o.s.ř. Dále jsou využívány i při aplikaci zvláštních právních předpisů, ve vztahu k nimž je insolvenční zákon speciálním předpisem.¹²

Hlavní zásady nového insolvenčního práva jsou upraveny v § 5 IZ:

1) Zásada spravedlnosti insolvenčního řízení

Tato zásada stanovuje, že insolvenční řízení musí být vedeno tak, aby žádný z účastníků nebyl nespravedlivě poškozen nebo nedovoleně zvýhodněn;

2) Zásada rychlosti a zásada hospodárnosti insolvenčního řízení

Podle těchto dvou zásad má být insolvenční řízení vedeno tak, aby se dosáhlo rychlého, hospodárného a co nejvyššího uspokojení věřitelů;

3) Zásada rovnosti věřitelů

Toto procesní pravidlo vymezuje rovné možnosti v insolvenčním řízení pro věřitele, kteří mají podle tohoto zákona zásadně stejné nebo obdobné postavení;

4) Zásada ochrany dobré víry věřitelů

Podle této zásady nelze práva věřitele nabytá v dobré víře před zahájením insolvenčního řízení omezit rozhodnutím insolvenčního soudu ani postupem insolvenčního správce, nestanoví-li tento zákon jinak;

¹⁰ Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/3VSPH17/2010>

¹¹ Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění insolvenční zákon a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím. 2007, tisk 224/0.

¹² Jedná se např. o občanský zákoník č. 40/1964 Sb., v platném znění či o obchodní zákoník č. 513/1991 Sb. v platném znění (v souvislosti se započtení pohledávek)

5) **Zásada uspokojování věřitelů v insolvenčním řízení**

Na základě této zásady jsou věřitelé povinni se zdržet jednání směřujícího k uspokojení svých pohledávek mimo insolvenční řízení, ledaže to dovoluje zákon.

1.3 Historický vývoj

První právní úprava úpadku se objevuje ve starověkém Řecku a Římě. V této době se ovšem nerozlišovalo mezi konkursem a exekucí. V podstatě se jednalo o hromadnou exekuci, jejímž hlavním cílem bylo uspokojení pohledávek věřitelů prostřednictvím zpeněžení veškerého majetku dlužníka.

Toto zpeněžení se provádělo tak, že byl majetek prodán jako celek jedinému kupci, který nabídl ve veřejné dražbě nejvyšší částku. Z tohoto výtěžku měli všichni nezajištění věřitelé nárok na stejný podíl. Docházelo tedy k uplatňování zásady poměrného uspokojování věřitelů. Zajištění věřitelé se tohoto řízení vůbec nezúčastňovali.

Postupem času se zjistilo, že pro věřitele je mnohem výhodnější rozprodat jednotlivé části dlužníkovy majetku více kupcům. Díky tomu bylo dosahováno vyššího výtěžku z prodeje. Navíc tato změna vedla k pozdějšímu rozlišování exekučního a konkursního řízení.¹³

Pro toto období je charakteristické, že zájem věřitelů byl upřednostňován. Naopak osud dlužníka nikoho nezajímal, a jeho zadluženost tak pro něj měla často fatální důsledky. Nesplnění dluhů totiž bylo postihováno přísnými tresty a znamenalo ztrátu občanských práv. Neexistovala zde možnost nelikvidační formy úpadku. Tento postoj k předluženým osobám a podnikatelům byl zastáván v mnoha zemích až do konce 20. století.¹⁴

Příkladem nejstarší úpravy této oblasti je athénský Drakonův trestní zákoník (z roku 623 př.n.l.). Tento zákoník odsuzoval dlužníka, který neplatil své dluhy, k trestu smrti či otroctví. Stejně tak i v římském Zákoně dvanácti desek (z roku 451 př. n. l.) bylo věřitelům umožněno dlužníka prodat do otroctví nebo jeho tělo rozčtvrtit v poměru k výši neplacených pohledávek.¹⁵

Tyto sankční následky předlužení byly v říši římské částečně odstraněny prostřednictvím Lex Julia (90 př. n. l.). Tento zákon dovozoval dlužníku se zachránit, pokud dobrovolně převedl veškerý svůj majetek na věřitele. Toto dobrovolné postoupení majetku věřitelům bylo označováno jako „cessio bonorum“ a společně se zásadou poměrného uspokojování věřitelů mělo vliv na pozdější úpravu konkursního práva.

¹³ LISSE, Luděk. *Insolvenční právo*. Praha : Vysoká škola finanční a správní, 2007. 17 s.

¹⁴ RAIS, Roman. *Krise a úpadek jako součást tržní ekonomiky*. Zlín : Univerzita Tomáše Bati, 2004. 23 s.

¹⁵ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha 3 : ASPI, 2008. 120 s.

Další vývojové období konkursního práva se odehrává ve středověku v italských a německých hanzovních městech. Zde byl vznik konkursního řízení spojen s obchodem a rozvinutými finančními vztahy. Pro toto období je typické, že je řízení ovládáno osobou soudu. Soudce totiž zajistil majetek dlužníka, postaral se o jeho prodej a potom rozdělil výtěžek mezi věřitele.

Novým prvkem je také zabavení majetku, který byl převeden na jiné osoby těsně před konkursem. Má se tak zabránit podvodným převodům majetku, které by poškodily věřitele. Navíc se zde objevuje možnost, aby dlužník uzavřel dohodu o vypořádání dluhu se svými věřiteli. Tato dohoda musí být schválena kvalifikovanou většinou věřitelů a potvrzena veřejnou mocí. V praxi se však tato nelikvidační možnost řešení úpadku moc nevyužívala.¹⁶

Vznik českého konkursního práva v 30. - 40. letech 17. století však nebyl ovlivněn italským či saským vývojovým trendem. Konkursní právo v Českých zemích je spojeno s cenovou revolucí na konci 16. století a tzv. měnovou kaládou¹⁷ z roku 1623, které způsobily velkou zadluženost šlechty. Toto právo bylo pak vytvořeno šlechtou pro řešení svých dlužnických vztahů. O konkursním právu se zmiňuje i Obnovené zřízení zemské z roku 1627. Prvními českými konkursními řády jsou však až tzv. Deklaratoria a Novelty z roku 1640. Tyto řády však platily pouze pro šlechtu.¹⁸

K vytvoření jednotného konkursního práva došlo až Josefínským konkursním řádem z roku 1781. Tento řád se však vyznačoval nákladností a zdlouhavostí řízení. Z tohoto důvodu věřitelé upřednostňovali mimosoudní vyrovnání před konkursem. Znamenalo to pro ně ovšem finanční ztráty, jelikož získali nižší výtěžek z vymáhané pohledávky.¹⁹

Tento neblahý stav vedl ke vzniku nového konkursního řádu č. 1/1868 Říšského zákoníku, který byl později doplněn odpůrcím zákonem č. 35/1884. Tato právní úprava byla založena na principu stejného nakládání s věřiteli. Tomu však neodpovídala praxe, jelikož pohledávky nezajištěných věřitelů často nebyly uspokojeny kvůli velkému množství pohledávek přednostních. Tento řád také poskytoval malou ochranu věřitelům v průběhu mimokonkursního vyrovnávacího řízení.²⁰

¹⁶ SANTELLA, Paolo. Le Droit Des Faillites d : Banca d'Italia. In . *Faillite et concordat judiciaire* [online]. Louvain-la-Neuve : Faculté de Droit de l'Université catholique de Louvain et Centre Jean Renauld, 2002 [cit. 2010-06-21]. Dostupné z WWW: <www.oecd.org/.../0,3425,en_33873108_33873516_12771091_1_1_3_37461,00.html>.

¹⁷ tj. období státního bankrotu v důsledku znehodnocení české měny výrobou méněcenné tzv. dlouhé mince

¹⁸ URFUS, Valentin. *Vznik a počátky konkurzního práva v Čechách*. Praha: Rozpravy ČSAV, 1960.

¹⁹ SCHELLE, Karel . *Dny práva 2008 : Právní teorie* [online]. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2008 [cit. 2010-06-21]. Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení. Dostupné z WWW: <www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/prteorie/schelle.pdf>.

²⁰ tamtéž.

Konkursní řád se tedy moc neosvědčil, a proto bylo konkursní právo císařským nařízením č. 337/1914 znovu zreformováno. Spolu s tímto nařízením byl vypracován nový samostatný vyrovnávací řád, zdokonaleno odpůrčí právo a trestní právo v souvislosti s konkursem.

Tento rakouský konkursní řád z roku 1914 společně s uherským konkursním řádem vydaným zák. čl. XVII/1881 a spolu s oběma vyrovnávacími řády byl převzat do československého právního řádu. Stalo se to prostřednictvím recepčního zákona č. 11/1918 Sb. a tato právní úprava u nás platila až do roku 1931.

V roce 1931 pak došlo k unifikaci českého a sloveského konkursního práva na základě zákona č. 64/1931 Sb. Navíc bylo sjednoceno i poplatkové právo v oblasti konkursního a vyrovnávacího řízení prostřednictvím zákona č. 120/1931 Sb.

Tato právní úprava byla zrušena až občanským soudním řádem z 1950, který zavedl institut tzv. exekuční likvidace.²¹ Tento právní nástroj měl sloužit jako exekuční prostředek. O exekuci však v pravém slova smyslu nešlo, jelikož se zde nevyžadoval exekuční titul a bylo možné tuto likvidaci nařídit i bez návrhu. Tento právní prostředek měl být používán pouze pro soukromý sektor, jeho využití ve státním sektoru bylo totiž zakázáno § 437 tohoto zákona.

V praxi exekuční likvidace nebyla využívána, a proto ji ani občanský soudní řád z roku 1964 nepřevzal. Namísto toho zavedl tento nový řád tzv. likvidaci majetku²², s jejímž použitím se však vůbec nepočítalo. Sloužila pouze jako název analogický pojmu konkurs. To bylo nutné pro reciprocitu, která podmiňovala účast našich subjektů na konkurech v zahraničí.

Po roce 1989 vlivem přechodu na tržní hospodářství bylo třeba vytvořit novou právní úpravu konkursního práva. Z tohoto důvodu byl přijat zákon č. 328/1991 Sb. o konkursu a vyrovnání. Tento zákon ideově navazoval na zákon z roku 1931, ale legislativně byl ovlivněn úpravou exekuční likvidace v občanském soudním řádu z roku 1950.²³ Tato nová právní úprava byla velmi stručná a některé instituty zde byly vynechány nebo byly upraveny velmi nedostatečně. Zákon tak bylo nutné často novelizovat, což vedlo až k jeho nahrazení novým insolvenčním zákonem č. 182/2006 Sb.

²¹ v § 570-605 zákona č. 142/1950 Sb.

²² v § 352-354 zákona č. 99/1963 Sb.

²³ ZOULÍK, František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní forum*. 30.4.2009, roč. 6, č. 4, s. 153-160.

2 Ostatní způsoby vynucení pohledávky

V této kapitole se budu věnovat dalším způsobům vynucení pohledávky, které vedle insolvenčního řízení existují. Ve stručnosti se tedy zmíním o vymáhání pohledávky prostřednictvím inkasní společnosti. Vymeším, jaké jsou hlavní rysy exekuce a výkonu rozhodnutí. Na závěr se pak zaměřím na to, co se stane s exekucemi a výkony rozhodnutí v průběhu insolvenčního řízení.

2.1 Obecná charakteristika

Možnosti vynucení pohledávky lze rozdělit do dvou skupin - na soudní a mimosoudní. Mezi soudní způsoby vynucení pohledávky řadíme exekuci, výkon rozhodnutí a insolvenční řízení. Využití těchto procesních nástrojů je závislé na splnění zákonných podmínek.

V případě insolvenčního řízení je nutné prokázat existenci úpadku dlužníka (viz podkapitola 3.2.2.1). U exekucí a výkonu rozhodnutí je naopak vyžadován tzv. exekuční titul. To znamená, že věřitel musí mít způsobilý právní titul svědčící o opodstatněnosti jeho požadavku ve vztahu k pohledávce.²⁴

Nejčastěji je tímto exekučním titulem vykonatelné rozhodnutí soudu (rozsudek, platební rozkaz, schválený smír), vykonatelný rozhodčí nález či notářský nebo exekutorský zápis se svolením k vykonatelnosti.

Kromě formálních náležitostí se exekuce a výkon rozhodnutí liší od insolvenčního řízení druhem využití. Exekuce a výkon rozhodnutí se totiž používají v případě, kdy dlužník nechce dobrovolně zaplatit, přestože jeho majetek postačuje k úhradě jeho závazků.

Oproti tomu v insolvenčním řízení dlužník není schopen své závazky plnit pro platební neschopnost (viz podkapitola 3.2.2.1.) nebo pro předluženost (tj. jeho majetek má v porovnání s jeho závazky nižší hodnotu).

Navíc insolvenční řízení využívá metody poměrného uspokojení věřitelů. Tedy celý majetek dlužníka je zpeněžen a pohledávky všech věřitelů jsou uspokojeny poměrně.²⁵

Mezi mimosoudní možnosti vynucení pohledávky patří vymáhání pomocí inkasních společností. U tohoto způsobu není nutné splňovat žádné formální požadavky – např.

²⁴ Společnou cestou o.s. *Společnou cestou o.s. : Letáky ke stažení* [online]. Praha 4 : Občanská poradna Jižní Město, 30. dubna 2007 [cit. 2010-06-19]. Obecné informace o problematice exekucí. Dostupné z WWW: <www.spolcest.cz/files/poradna/letaky-spolcest-7.pdf>.

²⁵ DÖRFL, Luboš. K vymáhání pohledávek výkonem rozhodnutí, exekucí nebo v insolvenčním řízení. *PrávníRadce : Leader na trhu právních informací* [online]. 25. 3. 2009, 3/2009, [cit. 2010-06-18]. Dostupný z WWW: <http://pravnicaradce.ihned.cz/c4-10077440-36435440-F00000_d-k-vymahani-pohledavek-vykonem-rozhodnuti-exekuci-nebo-v-insolvencnim-rizeni>. ISSN 1213-7693.

dokazovat existenci exekučního titulu či úpadku dlužníka. Postačuje pouhá pohledávka po lhůtě splatnosti, kterou dlužník není ochoten zaplatit.

2.2 Inkasní společnosti

Služby jednotlivých inkasních společností se liší. Obecně nabízejí celkovou správu pohledávek, zajišťování písemného upomínání a pomocí jejich rozsáhlé databáze vyhledávají obchodních partnery dlužníka k vyrovnání pohledávek jejich klientů vzájemným zápočtem.

Úspěšnost vymáhání pak závisí především na stáří pohledávky - 1 měsíc po splatnosti je výnos 90 - 93%, po 6 měsících po splatnosti se úspěšnost snižuje na 50 - 57% a po 12 měsících klesá na 20 - 26%.²⁶

2.3 Výkon rozhodnutí

Výkon rozhodnutí je upraven v části šesté zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů. Tímto procesním prostředkem může věřitel (označovaný v tomto řízení jako oprávněný) proti dlužníkovi (tj. povinnému) uplatnit svůj nárok na peněžité nebo nepeněžité plnění.

K zahájení tohoto řízení musí oprávněný podat návrh k okresnímu soudu, kde má bydliště nebo sídlo povinný. Výjimku z této zásady lze nalézt u některých způsobů výkonu rozhodnutí. Takovým příkladem může být výkon rozhodnutí prodejem nemovitých věcí nebo zřízení zástavního práva k nemovitostem, u nichž je místně příslušným soudem soud, v jehož obvodu je nemovitost. V případě prodeje podniku se pak podává návrh u soudu, v jehož obvodu je podnik.

Tento návrh na nařízení výkonu rozhodnutí musí splňovat základní zákonné náležitosti soudního podání.²⁷ Navíc v něm musí být uvedeno rozhodnutí (nebo jiný exekuční titul), které se navrhuje vykonat. Dále je třeba v návrhu vymezit povinnost, kterou má povinný splnit, a označit způsob, kterým má soud výkon rozhodnutí nařídit a provést.

Tento vybraný způsob výkonu musí být vymezen v občanském soudním řádu. Konkrétně v § 258 tohoto zákona jsou taxativně vyjmenovány možnosti pro vymáhání peněžitého a nepeněžitého plnění. Jiné způsoby než v tomto zákoně vymezené nejsou možné.

²⁶ CEC, spol. s r. o. *Central Europe Credit* [online]. 2005 [cit. 2010-06-19]. Inkaso pohledávek. Dostupné z WWW: <<http://www.cecredit.cz/inkaso-pohledavek.html>>.

²⁷ viz § 42 odst. 4 a § 79 odst. 1 občanského soudního řádu

Výkon rozhodnutí peněžitých pohledávek tak lze provést srážkami ze mzdy, příkázáním pohledávky, příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu, prodejem movitých věcí a nemovitostí, prodejem podniku a zřízením soudcovského zástavního práva k nemovitostem.²⁸

Naopak výkon rozhodnutí ukládajícího jinou povinnost než zaplacení peněžité částky může být proveden vyklizením, odebráním věci, rozdělením společné věci, provedením prací a výkonů.²⁹

Pro zajištěnou pohledávku může věřitel využít výkon rozhodnutí prodejem zástavy. Tento výkon rozhodnutí spočívá v prodeji zastavených movitých a nemovitých věcí, věci hromadných, souborů věcí a bytů nebo nebytových prostorů ve vlastnictví podle zvláštního zákona, příkázáním zastavené peněžité pohledávky a postižením zastavených jiných majetkových práv.

U všech výše zmíněných způsobů výkonu rozhodnutí musí oprávněný v návrhu označit některé další údaje potřebné k realizaci tohoto vymáhání. Pro nařízení srážek ze mzdy je třeba znát plátce mzdy povinného, u příkázání pohledávky z účtu peněžního ústavu musí uvést banku a číslo účtu povinného a u prodeje nemovitostí pak určit nemovitosti a prokázat veřejnou listinou vlastnictví těchto nemovitostí povinným.³⁰

Tyto důležité údaje o povinném získá věřitel buď na základě vlastního pátrání, nebo v případě peněžité pohledávky s pomocí soudu. Oprávněný může požádat soud, aby se dotázal povinného, zda a od koho pobírá mzdu nebo jiný pravidelný příjem, popř. u které banky, pobočky zahraniční banky nebo spořitelního a úvěrního družstva má své účty a jaká jsou čísla těchto účtů. Jestliže povinný neodpoví soudu do jednoho týdne od doručení dotazu či v odpovědi uvede nepravdivé nebo neúplné údaje, může mu soud uložit pořádkovou pokutu.³¹

Za předpokladu, že jeho pohledávka nebyla uspokojena výkonem rozhodnutí formou příkázání pohledávky z účtu povinného u peněžního ústavu, může oprávněný navrhnout soudu, aby předvolal povinného a vyzval ho k prohlášení o majetku³². Tomuto návrhu na prohlášení majetku však soud nevyhoví, probíhá-li insolvenční řízení nebo byla-li u povinného zavedena nucená správa podle zvláštního zákona.³³

²⁸ podle § 258 odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

²⁹ podle § 258 odst. 2 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

³⁰ podle § 261 odst. 1 a § 335 odst. 1 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

³¹ BOUDA, Zbyněk . Obecně k výkonu rozhodnutí (exekuci). *Právník.cz* [online]. 15.10.2008 , [cit. 2010-06-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.pravnik.cz/a/291/obecne-k-vykonu-rozhodnuti-exekuci.html>>. ISSN 1214-0767.

³² podle § 260a – 260h občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

³³ podle § 260 b odst.2 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

Takto získané informace o majetku povinného pak oprávněnému usnadní volbu vhodného způsobu výkonu rozhodnutí.

Na základě návrhu na výkon rozhodnutí pak soud nařídí výkon v takovém rozsahu, jaký oprávněný navrhl a jaký podle rozhodnutí stačí k jeho uspokojení. Pokud oprávněný navrhne k vydobytí své peněžité pohledávky výkon rozhodnutí několika způsoby zároveň, ačkoli by k jejímu uspokojení zřejmě stačil pouze některý z nich, nařídí soud výkon rozhodnutí jen tím způsobem, který stačí k uspokojení pohledávky oprávněného.³⁴

2.4 Exekuce

Exekuce je upravena v zákoně č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád), ve znění pozdějších předpisů. Podpůrně se pro provedení exekuce použije občanský soudní řád.

Exekuci lze provést jen způsoby uvedenými v exekučním řádu. Tento způsob provedení určí exekutor. Při postihování majetku nejprve soudní exekutor použije příkázání pohledávky srážkami ze mzdy a jiných příjmů a zřízením exekutorského zástavního práva na nemovitostech. Pokud toto nepostačuje, provede exekuci prodejem movitých věcí nebo nemovitostí.³⁵

Nepostačuje-li jeden ze způsobů provedení exekuce k uspokojení oprávněného, lze exekuci v jednom exekučním řízení provést více způsoby, popřípadě i všemi zákonem stanovenými způsoby. K provedení exekuce více nebo všemi zákonem stanovenými způsoby lze přistoupit současně nebo postupně.

2.5 Výkon rozhodnutí a exekuce ve vztahu k probíhajícímu insolvenčnímu řízení

Smyslem insolvenčního řízení je kolektivní uspokojení věřitelů. Z povahy tohoto řízení vyplývá, že ve vztahu k exekucím a výkonu rozhodnutí je řízením zvláštním. Jedná se v principu o kolektivní exekuci, která má jako *lex specialis*³⁶ přednost před exekucí individuální (tj. před exekucemi či výkonem rozhodnutí).³⁷

³⁴ podle § 263 občanského soudního řádu, ve znění pozdějších předpisů

³⁵ Exekuce.cz. Novela exekučního řádu přináší pozitivní i negativní změny. *Finance.cz* [online]. 30.10.2009, 10, [cit. 2010-07-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/239770-novela-exekucniho-radu-prinasi-pozitivni-i-negativni-zmeny/>>.

³⁶ tj. právní princip *Lex specialis derogat legi generali*, který vyjadřuje, že speciální úprava má aplikační přednost před obecnou úpravou

³⁷ Tuto prioritu insolvenčního řízení podporuje i §5 písm. b) IZ, ve kterém je zakotveno, že věřitelé, kteří mají stejné či obdobné postavení, mají i rovné možnosti v insolvenčním řízení.

Vlivem této priority insolvenčního řízení lze výkon rozhodnutí či exekuci nařídit, avšak nelze ji provést.³⁸ Ve stejnou dobu tak paralelně probíhá insolvenční a exekuční řízení či výkon rozhodnutí. V důsledku toho dochází k zbytečnému zdvojování nákladů v soudním systému.

Navíc může být této priority úmyslně zneužito. Dlužník se totiž může krátkodobě vyhnout plnění svých závazků prostřednictvím podání insolvenčního návrhu. Využije toho, že se nesmí provádět žádné další kroky k realizaci exekuce či výkonu rozhodnutí od okamžiku, kdy je zveřejněn insolvenční návrh v insolvenčním rejstříku. Tento zákaz trvá až do rozhodnutí soudu o tom, zda tu úpadek je, či není. Velmi často však úpadek vyhlášen není a dlužníku se tak podařilo získat cenný čas.

Během tohoto období od podání návrhu po rozhodnutí o úpadku může dlužník dále disponovat se svým majetkem.³⁹ Na druhou stranu je povinen zdržet se takového nakládání s majetkovou podstatou, kterým by zkracoval možnost uspokojení věřitelů nebo zvýhodňoval některé věřitele na úkor jiných.

V praxi však vždy existuje riziko, že se bude dlužník pokoušet svůj majetek tajně převést a ukrýt. Pokud je takové jednání zjištěno, jsou tyto právní úkony vedoucí ke zcizení dlužníkovu majetku neúčinné podle § 235 a násl. IZ.

³⁸ §109 odst. 1 c) IZ

³⁹ podle 229 odst.3 písm. a) IZ

3 Podmínky a fáze insolvenčního řízení

3.1 Podmínky insolvenčního řízení

Mezi hlavní podmínky insolvenčního řízení řadíme insolvenční návrh, jelikož pouze na základě něho může být zahájeno insolvenční řízení. Soud tak nesmí začít řízení z vlastní iniciativy - tzv. ex offio.

Tato podmínka je splněna pouze tehdy, jestliže podání obsahuje všechny formální náležitosti a je srozumitelné a určité. Pokud tato kritéria nesplňuje a zároveň v řízení nelze pokračovat⁴⁰, soud návrh odmítne na základě § 128 odst. 1 IZ. Učiní tak nejpozději do 7 dnů ode dne, kdy byl návrh podán.

Navrhovateli pak není soudem umožněno jeho návrh opravit či doplnit.⁴¹ Chce-li navrhovatel i po odmítnutí návrhu stále zahájit insolvenční řízení, nezbude mu než podat návrh nový.

Pokud insolvenční návrh splňuje výše uvedené požadavky, ale nejsou k němu připojeny zákonem požadované přílohy nebo neobsahují-li tyto přílohy stanovené náležitosti, určí insolvenční soud navrhovateli lhůtu k doplnění insolvenčního návrhu. Jestliže návrh nebude ve stanovené lhůtě doplněn, pak jej soud odmítne podle § 128 odst 2 IZ.

3.2 Hlavní fáze insolvenčního řízení

Insolvenčním řízením můžeme rozdělit do pěti hlavních stádií.⁴²

- 1) Návrhová fáze
- 2) Zjišťovací fáze
- 3) Rozhodnutí o způsobu řešení úpadku
- 4) Realizační fáze
- 5) Ukončovací fáze

3.2.1 Návrhová fáze

Tato fáze řízení je zahajována pouze na základě insolvenčního návrhu⁴³. Tento návrh může podat dlužník či věřitel a zároveň s ním může i navrhnout způsob řešení úpadku. Po doručení insolvenčního návrhu pak insolvenční soud automaticky zahajuje insolvenční řízení.

⁴⁰ usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. května 2010, sp. zn. 1 VSPH 383/2010-A-11 Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/1VSPH383/2010>

⁴¹ Na základě § 128 odst.1 IZ se zde nepoužije obecně platný § 43 odst. 1 zákona č. 99/1963 občanského soudního řádu, který odstranění nedostatků podání v soudem stanovené lhůtě umožňuje.

⁴² LANDA, Martin . *Ekonomika insolvenčního řízení*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2009. 18 s.

⁴³ § 97 odst 1 IZ

Zahájení řízení pak oznámí vyhláškou v insolvenčním rejstříku nejpozději do dvou hodin od okamžiku, kdy mu došel insolvenční návrh. Navíc o zahájení řízení insolvenční soud vyrozumí některé státní orgány, jako např. finanční úřad, celní úřad, úřad práce či správu sociálního zabezpečení. Tyto výše uvedené kroky soud uskuteční bez ohledu na to, zda u dlužníka skutečně nastal či hrozí úpadek.

3.2.2 Zjišťovací fáze

Účelem této fáze je zjistit, zda zde existuje úpadek dlužníka či ne. V jejím průběhu také soud zjišťuje přípustnost insolvenčního návrhu a jeho formální a věcné náležitosti.

3.2.2.1 Úpadek a hrozící úpadek

Hrozící úpadek nastává tehdy, když lze se zřetelem ke všem okolnostem důvodně předpokládat, že dlužník nebude schopen řádně a včas splnit podstatnou část svých peněžitých závazků. Je to tedy předpokládaná budoucí situace.

Naproti tomu úpadek představuje existující situaci a může být způsoben platební neschopností nebo předlužením dlužníka. Úpadek pro platební neschopnost je charakterizován tím, že existují nejméně dva dlužníkovi věřitelé mající peněžité závazky po dobu delší než 30 dnů po lhůtě splatnosti a dlužník není schopen je splnit.

Na neschopnost splnit tyto závazky lze usuzovat ze čtyř domněnek, přičemž k potvrzení této hypotézy stačí prokázat jen jednu z nich. Platební neschopnost se u dlužníka vyskytuje tehdy, pokud zastavil platby podstatné části svých peněžitých závazků nebo je neplní po dobu delší 3 měsíců po lhůtě splatnosti. Dlužník je také v platební neschopnosti, pokud není možné dosáhnout uspokojení některé ze splatných peněžitých pohledávek vůči němu výkonem rozhodnutí nebo exekucí anebo nesplní povinnost předložit seznamy uvedené v § 104 odst. 1, kterou uložil insolvenční soud.

Úpadek pro předluženost nastává, pokud má dlužník více věřitelů a souhrn jeho závazků převyšuje hodnotu jeho majetku.

3.2.2.2 Insolvenční návrh

Návrh musí obsahovat obecné náležitosti podání (tj. musí být z podání patrné, kterému soudu je určeno, kdo je činí, které věci se týká a co sleduje, musí být podepsáno a datováno, s potřebným počtem stejnopisů a s přílohami)⁴⁴, označení věřitele, označení dlužníka,

⁴⁴ § 42 odst. 4 občanského soudního řádu, zákon č. 99/1963 Sb.

osvědčení o úpadku dlužníka (např. existence více věřitelů, pohledávky nesplacené déle než 3 měsíce) a označení důkazů.

3.2.2.3 Moratorium

Ve zjišťovací fázi může být na návrh dlužníka vyhlášeno moratorium. Tento právní institut má dlužníkovi, který je podnikatelem, zajistit krátkodobou ochranu před jeho věřiteli, a to nejdéle na tři měsíce.

Po dobu trvání moratoria pak nelze vydat rozhodnutí o úpadku. Navíc závazky bezprostředně související s provozem podniku lze hradit přednostně. Po tuto dobu také nemůže dodavatel energie, surovin, zboží či služeb odstoupit od smlouvy z důvodu prodlení dlužníka se splácením jeho závazků.

3.2.3 Způsoby řešení úpadku

V současné době je velké množství podniků nuceno vyrovnat se s celosvětovou ekonomickou krizí a negativními hospodářskými důsledky, které s sebou přináší. Spousta společností se tak dostává do obtížné finanční situace a začíná mít problémy s úhradou svých splatných závazků.

Někteří pak tento nerovný boj s nepříznivými ekonomickými podmínkami prohrávají a krachují. Aby předešli takovému fatálnímu konci a dostali se úspěšně z úpadku, měli by se co nejdříve začít touto vážnou situací firmy zabývat a řešit ji.

Často totiž není pozdě, aby se pokusili o záchranu. S ohledem na konkrétní okolnosti a hloubku krize mohou k řešení úpadku využít některý z mimosoudních či soudních nástrojů (viz příloha č. 1).

3. 2. 3. 1 Mimosoudní řešení

Tento způsob řešení představuje určitou alternativu k často využívanému soudnímu řízení. Jeho podstata spočívá v dohodě mezi majiteli společnosti a jejich věřiteli na zachování fungování podniku.

Tyto dvě strany si stanoví určité podmínky a vypracují plán, který povede k postupnému uspokojení všech pohledávek věřitelů. Celý tento smluvní vztah závisí hlavně na důvěře, že sjednaná dohoda bude dodržena.

Velkou výhodou mimosoudního postupu je zachování důvěry zákazníků a udržení dobré image podniku, jelikož jsou ekonomické potíže vyřešeny „za zavřenými dveřmi“. Navíc oproti soudnímu řízení je tato varianta levnější – nemusí se totiž platit soudní poplatky.

3.2.3.2 Restrukturalizace

Vlivem omezeného rozsahu této práce se z mimosoudních nástrojů zmíním pouze o restrukturalizaci (nazývané též jako sanace). Podstatou restrukturalizace je vybrání těch částí podniku, které jsou zdravé a schopné v budoucnosti přežít. Svým charakterem se tak hodně podobá soudní reorganizaci.

Záchrana podniku pomocí restrukturalizace závisí na tom, zda se správně posoudí aktuální stav podniku a jeho potenciální trhy. Na základě zjištěných údajů se totiž sestaví restrukturalizační plán. Tento plán má nejčastěji podobu harmonogramu a vymezuje hlavní cíle restrukturalizace a případná rizika, která by jejich dosažení mohla ohrozit.

V průběhu samotné restrukturalizace dochází ke kvalitativním změnám v podniku. Společnost ruší některé obchodní aktivity, které již nejsou pro ni výhodné či přímo nesouvisejí s oblastí jejího podnikání. Dále se snaží snížit provozní náklady. Z tohoto důvodu rozprodává nepotřebný majetek, omezuje počet vlastních zaměstnanců či zkracuje jejich pracovní úvazek.

V některých případech je k zefektivnění řízení podniku nutné odvolat současné vedení společnosti a vyhledat odborníky na krizový management, z nichž se pak vytvoří krizový štáb.⁴⁵ V současné době restrukturalizaci využívají především podniky, jejichž velká část obchodních aktivit je napojená na trhy zasažené krizí (USA, Británie, Německo) či trpí vysokou úvěrovou zadlužeností.⁴⁶

3. 2. 3. 3 Soudní řešení

Podle nového insolvenčního zákona č. 182/2006 Sb (IZ) rozeznáváme tyto způsoby řešení úpadku nebo hrozícího úpadku dlužníka:

a) Konkurs

b) Reorganizace

c) Oddlužení

d) Zvláštní způsoby řešení úpadku, které tento zákon stanoví pro určité subjekty nebo pro určité druhy případů (§ 4 IZ).

Z těchto soudních způsobů řešení úpadku byl v posledních dvou letech využíván nejčastěji konkurs (viz příloha č. 2). V prvních třech měsících roku 2010 byl pak konkurs

⁴⁵ HÁLEK, Vítězslav. *Krizový management : Aplikace při řízení podniku*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2006. Dostupný z WWW: <http://halek.info/dokumenty/km_p5_05.pdf>. ISBN 80-7041-248-8. s. 109-115.

⁴⁶ ZAVADILOVÁ, Tereza. *Právníci řeší stále více restrukturalizací* [online]. c2007-2009 , 2.9.2009 [cit. 2009-12-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.e15.cz/domaci/ekonomika/pravnici-resi-stale-vice-restrukturalizaci>>.

překonán oddlužením. Oba tyto způsoby řešení úpadku jsou pak užívány výrazně častěji než třeba reorganizace či moratorium, jejichž počty se pohybují do dvaceti případů za rok.

3. 2. 3. 4 Konkurs

Podstatou konkursu je zpeněžení majetku dlužníka a následný zánik podniku. Dále pak dochází k poměrnému uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů z výtěžku z tohoto prodeje. Tento způsob úpadku se nejčastěji používá pro střední a malé podniky, které nemohou požádat o reorganizaci.

3. 2. 3. 5 Nepatrný konkurs

Nepatrný konkurs je možný jen v případě, že je dlužník fyzická osoba, která není podnikatelem, nebo osoba, jejíž celkový obrat za poslední účetní období nepřesahuje 2.000.000 Kč a jako dlužník nemá více než 50 věřitelů. Schůze věřitelů se pak může rozhodnout, že upřednostní nepatrný konkurs, u něhož jsou procesní pravidla výrazně zjednodušena, před konkursem. Smyslem nepatrného konkursu je tedy především urychlit řízení a snížit jeho náklady.

3. 2. 3. 6 Oddlužení

Oddlužení je novým způsobem řešení úpadku, který se týká pouze nepodnikatelů a může ho navrhnout jen dlužník. Za nepodnikatele je považována právnická nebo fyzická osoba, která podle právních předpisů není považována za podnikatele a zároveň nemá závazky vzešlé z podnikání.⁴⁷

Otázka, zda je dlužník nepodnikatelem, se zkoumá vzhledem k okamžiku podání návrhu. Nevadí tedy, že byl podnikatelem někdy v minulosti nebo že se jím stane v budoucnosti.⁴⁸

Cílem oddlužení je uspokojení věřitelů z prostředků získaných buď jednorázově (tj. zpeněžením majetku) nebo postupně (na základě splátkového kalendáře). V praxi je využíván většinou splátkový kalendář.

Splní-li pak dlužník všechny své povinnosti podle schváleného způsobu oddlužení řádně a včas, soud ho osvobodí od placení pohledávek, které byly zahrnuty do oddlužení a nebyly zcela uhrazeny.

⁴⁷ Ministerstvo spravedlnosti. *Insolvenční zákon : Insolvenční správci a další odborná veřejnost* [online]. 3. června 2008 [cit. 2010-06-29]. Výkladové stanovisko č. 2. Dostupné z WWW: <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/insolvencni-spravci-odborna-verejnost/vykladove-stanovisko-2.html>>.

⁴⁸ PACHL, Lukáš. *Insolvenční zákon : oddlužení* [online]. [s.l.] : Česká advokátská komora, 20.7.2009 [cit. 2010-06-29]. Dostupné z WWW: <www.cak.cz/.../Insolven_n_z_kon_-_oddlu_en_k_20.7.2009.ppt>.

3. 2. 3. 7 Reorganizace

Reorganizace představuje další způsob řešení úpadku, který byl nově zaveden do českého právního řádu prostřednictvím insolvenčního zákona. Právní úprava reorganizace byla inspirována úpadkovým právem v Německu, Rakousku a USA. Její konkrétní vymezení najdeme v §316 – 364 v hlavě druhé části druhého insolvenčního zákona (IZ).

Hlavním úkolem tohoto právního institutu je postupně uspokojit pohledávky věřitelů a přitom zachránit životaschopnou část podniku bez přerušení jejího provozu. Hodnota fungujícího podniku je totiž daleko vyšší než případný celkový zisk z prodeje jednotlivých aktiv podniku (např. při řešení formou konkursu).

Díky tomu bude dosažen vyšší výtěžek peněz pro věřitele. Navíc v případě úspěšné transformace společnosti zůstane dlužníku finančně zdravý podnik, který splnil všechny své závazky vůči věřitelům v insolvenčním řízení.

Také pro stát je tento způsob řešení insolvence vítanou alternativou. Bude totiž zachován významný plátce daně, který vytváří mnoho pracovních míst, a zároveň se efektivně vyčistí tržní prostředí. Zabrání se tak řetězení finančních problémů a krachů dalších ekonomických subjektů (především dodavatelů) v důsledku druhotné platební neschopnosti.

Od konkursu se reorganizace odlišuje hlavně sanačním charakterem řešení úpadku, tedy snahou oživit a stabilizovat hospodaření zadluženého podniku podle předem vypracovaného reorganizačního plánu schváleného insolvenčním soudem a podrobeného průběžné kontrole věřitelů, insolvenčního správce a soudu (§316 odst.1 IZ). Dále se liší tím, že zanikají neuspokojené pohledávky po skončení reorganizace.

3. 2. 3. 8 Přípustnost reorganizace

Reorganizací lze řešit úpadek nebo hrozící úpadek dlužníka pouze za splnění zákonných požadavků. Především dlužníkem musí být podnikatel (podle § 2 odst. 2 Obchodního zákoníku⁴⁹) a reorganizace se musí týkat jeho podniku (§ 316 odst.2 IZ). Posuzuje se, zda byla tato podmínka splněna ke dni zahájení řízení.

Zcela nepřípustná je reorganizace, je-li dlužníkem:

- a) právnická osoba v likvidaci
- b) obchodník s cennými papíry
- c) osoba oprávněná k obchodování na komoditní burze (podle zákona č.229/1992 Sb. o komoditních burzách)

⁴⁹ tj. zákon č.513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů

Dále musí být současně splněny dvě kvantitativní podmínky (§ 316 odst.4 IZ):

- a) celkový obrat dlužníka⁵⁰ za poslední účetní období⁵¹ předcházející insolvenčnímu návrhu dosáhl alespoň částku sto milionů Kč
- b) dlužník zaměstnává nejméně 100 zaměstnanců

Tyto dvě kvantitativní podmínky se však nevztahují na případ tzv. předjednané reorganizace (§ 316 odst. 5 IZ). Její podstatou je, že se dlužník dohodne s potřebnou většinou věřitelů na reorganizačním plánu ještě před zahájením insolvenčního řízení.

Je však nutné, aby reorganizační plán podpořila alespoň polovina všech zajištěných věřitelů a alespoň polovina všech nezajištěných věřitelů počítanou podle výše pohledávek. K schválení plánu může dojít i mimo schůzi věřitelů (§ 346 odst. 2 a § 347 IZ).

Tento reorganizační plán musí splňovat obsahové náležitosti podle §340 IZ a je třeba, aby byl předložen insolvenčnímu soudu nejpozději do 15 dnů po rozhodnutí o úpadku. Pokud je předložen soudu spolu s návrhem na zahájení insolvenčního řízení, můžeme tak - za optimálních podmínek – zkrátit dobu mezi zahájením insolvenčního řízení a povolením reorganizace soudem na 15 dnů (§ 134 a 148 odst. 2 IZ).

3. 2. 3. 9 Věřitelé při reorganizaci

Postoje a preference věřitelů mají pro schválení a realizaci reorganizace zásadní význam. Věřitelé v insolvenčním řízení však netvoří názorově stejnorodou skupinu. Pouze někteří věřitelé jsou ochotni upřednostnit reorganizaci před konkursem, v závislosti na tom, do jaké zájmové skupiny patří.

Pro potřeby určení rozsahu uspokojení zjištěných pohledávek a hlasování věřitelů o přijetí reorganizačního plánu se věřitelé dlužníka při reorganizaci rozdělují do skupin, a to tak, aby v každé skupině byli věřitelé se zásadně shodným právním postavením a se zásadně shodnými hospodářskými zájmy. Rozdělení věřitelů do jednotlivých skupin obsahuje reorganizační plán, v němž se vždy uvede, podle jakých kritérií k rozdělení věřitelů došlo (§317 odst. 1 IZ).

Na základě návrhu dotčeného věřitele nebo předkladatele reorganizačního plánu může insolvenční soud rozhodnout o zařazení věřitele do jiné skupiny. Učiní tak před schválením reorganizačního plánu. Proti jeho rozhodnutí nejsou opravné prostředky přípustné (§317 odst. 6 IZ).

⁵⁰ Celkový obrat znamená souhrnný obrat strany Má dáti a Dal syntetických účtů, které jsou vedeny v hlavní knize (podle § 13 odst.2 písm. b) zákona o účetnictví).

⁵¹ Účetním obdobím je (podle § 3 odst. 2 zákona o účetnictví) nepřetržitě po sobě jdoucích dvanáct měsíců, není-li dále stanoveno jinak. Účetní období se buď shoduje s kalendářním rokem nebo je hospodářským rokem. Hospodářským rokem je účetní období, které může začínat pouze prvním dnem jiného měsíce, než je leden.

Zajištění věřitelé – Pro konkurs

Tito věřitelé mají ze zákona přednostní postavení při rozdělování majetkové podstaty při konkursu. Jejich nároky jsou totiž upokojuvány z prodeje aktiv, které byly určeny k zajištění jejich pohledávky. Budou mít tedy vyšší, rychlejší a jistější výtěžnost z prodeje těchto aktiv než kdyby zkoušeli zachránit podnik při reorganizaci.

Významní nezajištění věřitelé – Pro reorganizaci

Tito věřitelé mají velký zájem na provedení reorganizace. Nemají totiž co ztratit. Při konkursu by jejich pohledávky byly uspokojeny velmi málo či vůbec . Z tohoto důvodu se jim vyplatí podpořit reorganizaci podniku, která jim poskytuje naději daleko větší úhrady jejich nároků .

Ostatní nezajištění věřitelé – Neúčastní se volby

Představují největší množství věřitelů. Výše jejich pohledávek je však tak malá, že vzhledem k nákladům souvisejícím s účastí na insolvenčním řízení se jim uplatňování jejich nároků nevyplatí. Neúčastní se proto schůzí věřitelů a ani nejsou obsazováni do věřitelského výboru. Neprojevují tudíž zájem o průběh řízení a o způsob řešení úpadku.

Zaměstnanci – Pro reorganizaci

Tato skupina má sice zákonnou prioritu v procesu uspokojování pohledávek, avšak má velký zájem i na zachování podniku a na podpoře reorganizace.

Společníci – Pro reorganizaci

Společníci dlužníka jsou insolvenčním zákonem považováni za věřitele (§ 335 odst. 1 IZ), přestože jsou jejich nároky prohlášením úpadku dlužníka vyloučeny, resp. jsou podle § 335 odst. 2 IZ rovny nule.

Na druhou stranu mohou hlasovat v samostatné skupině věřitelů při schvalování plánu reorganizace a účastnit se reorganizačního řízení. Úspěšná reorganizace jim poskytuje příležitost obnovení práv vyplývajících z postavení společníků ve společnosti dlužníka. Hrají tedy vabank a mají největší zájem iniciovat takový způsob reorganizace, který by jim poskytl druhou šanci.⁵²

⁵² DONNÉ , Michal. Možnosti řešení úpadku dlužníka reorganizací a způsoby jejího provedení. *Apogeo news* [online]. 2009, roč. 2009, č. 20 [cit. 2009-12-01], s. 04-05. Dostupný z WWW: <<http://www.apogeo.cz/upload/File/apogeo-news-20.pdf>>.

3. 2. 4 Realizační a ukončovací fáze

Vybraný způsob řešení úpadku nemusí být definitivní volbou. V průběhu realizační fáze se totiž může stát, že dlužník poruší stanovené podmínky, což pak vede k přeměně reorganizace či oddlužení na konkurs. Po vybrání konečné varianty a její realizaci následuje ukončovací fáze, při níž dochází k ukončení insolvenčního řízení.

4 Úloha a postavení insolvenčního správce a věřitelských orgánů

4.1 Věřitelské orgány

Věřitelské orgány nejsou účastníky ani procesními subjekty insolvenčního řízení. Jsou však určeny k tomu, aby v insolvenčním řízení chránily zájmy věřitelů prostřednictvím oprávnění, které jsou jim zákonem svěřeny. Mezi tyto orgány patří schůze věřitelů a věřitelský výbor (je-li přihlášených věřitelů více než 50) či zástupce věřitelů (při nižším počtu přihlášených věřitelů).

4.1.1 Schůze věřitelů

Schůzi věřitelů lze definovat jako setkání všech přihlášených věřitelů, které se koná nejpozději do dvou měsíců od rozhodnutí o úpadku. Této schůze se může účastnit i dlužník, insolvenční správce, státní zástupce (pokud se účastní insolvenčního řízení) a odborová organizace, která má v podniku největší počet členů (nedohodnou-li se odborové organizace jinak).

Hlavní úlohou schůze věřitelů je volit a odvolávat zástupce věřitelů či členy věřitelského výboru a jejich náhradníky. Rozhoduje také o tom, zda ponechá ve funkci prozatímní výbor. Schůze věřitelů si může vyhradit k rozhodování cokoliv, co patří do působnosti ostatních věřitelských orgánů. Navíc není-li ustanoven věřitelský výbor či zástupce věřitelů, tak vykonává jejich působnost, nestanoví-li zákon jinak.

4.1.2 Věřitelský výbor

Tento výbor musí být ustanoven schůzí věřitelů, jestliže je v insolvenčním řízení přihlášeno více než 50 věřitelů. Věřitelský výbor je složen z tří až sedmi členů, přičemž o přesném počtu rozhodne schůze věřitelů. Navíc ke každému členu je současně určen minimálně jeden náhradník. Tuto volbu pak potvrdí insolvenční soud.

Do doby, než je vytvořen věřitelský výbor, může soud jmenovat prozatímní věřitelský výbor. Prozatímní věřitelský výbor je jmenován i za situace, kdy schůze věřitelů není schopna vytvořit věřitelský výbor (např. z důvodu nízké účasti věřitelů).

4.1.3 Zástupce věřitelů

Pokud není volba věřitelského výboru povinná, pak může schůze věřitelů místo něho zvolit zástupce věřitelů a jeho náhradníka. Soud však zástupce ani jeho náhradníka nemůže

sám vybrat a jmenovat. Pokud by taková potřeba nastala, soud místo nich ustanoví věřitelský výbor nebo prozatímní věřitelský výbor.

4.2 Insolvenční správce

Postavení insolvenčního správce a jeho úloha v insolvenčním řízení jsou upraveny v zákoně č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů. Insolvenčním správcem může být fyzická osoba, veřejná obchodní společnost, zahraniční obchodní společnost nebo zahraniční sdružení.⁵³ Vzhledem k povaze insolvenčního řízení se insolvenčním správcem stávají osoby, které mají právní či ekonomické vzdělání, tedy hlavně advokáti, ekonomové či daňoví poradci.

V důsledku našeho členství v Evropské unii (EU) může být do funkce insolvenčního správce ustanoven nejen „český“, ale i tzv. hostující insolvenční správce.⁵⁴ Pod tímto termínem si lze představit zahraniční společnost či státního příslušníka členského státu EU, Norska, Islandu, Lichtenštejnska nebo Švýcarska, který vykonává funkci insolvenčního správce v jiném členském státě a má v úmyslu dočasně nebo příležitostně vykonávat funkci insolvenčního správce na území České republiky.

4.2.1 Nové profesní předpoklady insolvenčního správce

Od 1.1.2010 se výrazně zpřísnily kvalifikační požadavky na výkon činnosti insolvenčního správce. Nyní se insolvenčním správcem může stát pouze osoba, která je bezúhonná, má ukončené vysokoškolské vzdělání magisterského programu, složila písemnou a ústní zkoušku insolvenčního správce⁵⁵ a na její žádost jí bylo Ministerstvem spravedlnosti vydáno povolení vykonávat činnost insolvenčního správce.⁵⁶ Dnem nabytí právní moci tohoto rozhodnutí ministerstva pak vzniká správci právo vykonávat tuto činnost⁵⁷ a je zapsán do seznamu správců.

Výjimku z těchto pravidel představuje fyzická osoba, která byla zapsána ke dni nabytí účinnosti insolvenčního zákona (tedy k 1.1.2008) v seznamu správců. Ta totiž nemusí do 31.12.2013 splňovat podmínku ukončeného magisterského vzdělání.⁵⁸

⁵³ podle §2 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁴ podle §2 odst. 3 a odst. 4 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁵ podrobnosti o této zkoušce lze nalézt v § 23-26 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů a ve vyhlášce č. 312/2007 o obsahu a dalších náležitostech zkoušek insolvenčních správců, v platném znění.

⁵⁶ podle § 6 odst. 1 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ podle § 3 odst. 1 písm. a) zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

⁵⁸ podle § 41 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

Insolvenční správce, který splňuje výše zmíněné zákonné požadavky, může nově vykonat i tzv. zvláštní zkoušku. Po jejím úspěšném splnění a získání zvláštního povolení Ministerstva spravedlnosti může být příslušným soudem ustanoven jako insolvenční správce „*dlužníka, který je podle zvláštního právního předpisu finanční institucí se zvláštním režimem⁵⁹ nebo obchodníkem s cennými papíry, centrálním depozitářem, provozovatelem vypořádacího systému, organizátorem trhu s investičními nástroji, investiční společností, investičním fondem nebo penzijním fondem, anebo dlužníkem, u něhož je bez dalšího přípustná reorganizace podle zvláštního zákona.*⁶⁰“⁶¹

Vlivem této významné změny ztratilo své oprávnění k výkonu činnosti velké množství správců. Nesplnili totiž nová profesní kritéria – především zkoušku insolvenčního správce. Došlo tak k faktickému omezení počtu insolvenčních správců z počtu 3700 na 211, přičemž jen deseti z nich bylo uděleno také zvláštní povolení.⁶²

4.2.2 Postavení insolvenčního správce

Z pohledu procesního postavení v insolvenčním řízení není správce účastníkem tohoto řízení. Je totiž zvláštním procesním subjektem, který má samostatné postavení vůči úpadci a jeho věřitelům. Nelze ho proto považovat za zástupce úpadce či jeho věřitelů. Výkon jeho činnosti v insolvenčním řízení není ani součástí zaměstnaneckého vztahu a ani podnikáním či provozováním jiné hospodářské činnosti.⁶³

4.2.2.1 Vztah k insolvenčnímu soudu

Ve vztahu k insolvenčnímu soudu je v podřízeném postavení. Insolvenční správce je ustanoven pro insolvenční řízení insolvenčním soudem.⁶⁴ Pro konkrétní případ je tak správce vybrán z centrálního seznamu insolvenčních správců předsedou soudu, který však dále nezasahuje do průběhu tohoto řízení.⁶⁵ Tímto postupem je zajištěna průhlednost a nezávislost řízení.

Při výběru insolvenčního správce by měl předseda soudu přihlídnout především k povaze případu. Řešení úpadku dlužníka totiž vyžaduje adekvátní schopnosti a možnosti

⁵⁹ podle § 2 písm. j) zákona č. 182/2006 Sb.

⁶⁰ podle § 316 odst. 4 zákona č. 182/2006 Sb.

⁶¹ podle § 3 odst. 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

⁶² asociace insolvenčních správců. *Asociace insolvenčních správců* [online]. 2010 [cit. 2010-06-29]. Nový rok přinesl zásadní změnu v insolvenčním řízení. Dostupné z WWW: <<http://www.asis.cz/novy-rok-prinesl-zasadni-zmenu-v-insolvencnim-rizeni.html>>.

⁶³ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 2096/2008, ze dne 18.8.2009

⁶⁴ podle §25 odst.1 IZ

⁶⁵ podle § 25 odst. 2 IZ

tohoto správce. Je třeba posoudit jeho pracovní vytíženost, dostatečné odborné znalosti či ekonomické a personální zázemí. Jinak se riskuje, že dojde k průtahům a pochybením v řízení na straně správce.

Výjimka z výlučné působnosti předsedů soudů určit správce se vyskytuje v případech tzv. „předjednané“ reorganizace. Při ní konkrétní osobu insolvenčního správce navrhuje dlužník a jeho věřitelé v tzv. reorganizačním plánu, který je přiložen k insolvenčnímu návrhu. Insolvenční soudce pak navrženou osobu ustanoví insolvenčním správcem v rozhodnutí o úpadku, který je spojen s rozhodnutím o povolení reorganizace.

V průběhu insolvenčního řízení insolvenční soud dohlíží na kvalitu činnosti insolvenčního správce. V případě závažného pochybení správce ho soud může i opakovaně pokutovat, zprostit funkce či dát podnět ministerstvu, které může správci zrušit povolení nebo zvláštní povolení.⁶⁶

Soud může od správce žádat zprávy, nahlížet do jeho účtů a požadovat vysvětlení jeho postupu. Soud může také správci uložit pokyny či mu přikázat, aby si vyžádal k určitým otázkám stanovisko věřitelského výboru.⁶⁷ Správce také soud průběžně informuje o své činnosti.

4.2.2.2 Vztah k věřitelům a věřitelskému výboru

Insolvenční správce je povinen při výkonu funkce postupovat svědomitě a s odbornou péčí. Musí tedy vyvinout veškeré úsilí, které lze po něm spravedlivě požadovat, aby věřitelé byli uspokojeni v co nejvyšší míře. Společně s věřitelským výborem chrání společný zájem věřitelů. Tento zájem je tedy pro něho prioritou a upřednostní ho před osobními zájmy a před zájmy jiných osob.⁶⁸

Věřitelský výbor pak na jeho činnost dohlíží a poskytuje mu podporu při jeho činnosti. Uděluje mu i souhlas k uzavírání smluv o úvěrovém financování. Tento výbor také průběžně schvaluje výši a správnost hotových výdajů insolvenčního správce a nákladů na udržování a správu majetkové podstaty.

4.2.3 Úloha správce v insolvenčním řízení

Insolvenční správce je ústřední postavou insolvenčního řízení, na jehož průběh má zásadní vliv. Insolvenční správce představuje zvláštní veřejnoprávní orgán, jehož úkolem je

⁶⁶ podle § 13 odst. 2 zákona č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích, ve znění pozdějších předpisů

⁶⁷ podle § 11 IZ

⁶⁸ podle § 36 IZ

zajistit řádný průběh insolvenčního řízení. Jeho veřejný účel spočívá v řešení složitých majetkových vztahů v krizi prostřednictvím omezeného veřejného zásahu.⁶⁹

4.2.4 Porovnání úpravy věřitelských orgánů a insolvenčního správce podle insolvenčního zákona (IZ) a zákona o konkursu a vyrovnání (ZKV)

Novým insolvenčním zákonem (IZ) se posiluje pozice věřitelských orgánů v insolvenčním řízení. Tyto orgány mají možnost vyměnit insolvenčního správce, který byl jmenován soudem. Jako nového správce si věřitelé mohou vybrat kohokoliv, kdo splňuje zákonné požadavky pro výkon této funkce.

Další významnou změnou je, že soud musí svolat schůzi věřitelů na návrh insolvenčního správce, věřitelského výboru anebo alespoň dvou věřitelů, jejichž nároky představují nejméně desetinou z celkové výše přihlášených pohledávek. Tato schůze je pak soudem svolána do 30 dnů od podání návrhu, pokud není navržen termín pozdější.

Při pohledu na hlasovací právo věřitelů je v IZ i v ZKV stanoveno, že náleží těm věřitelům, jejichž pohledávka byla zjištěna. IZ pak řeší i problematiku hlasování věřitelů, jejichž pohledávky byly popřeny. Hlasovací právo těchto věřitelů nyní závisí na rozhodnutí schůze věřitelů. Tato schůze jim tedy toto právo může přiznat či nikoliv. Soud toto rozhodnutí nemůže zrušit.

V souvislosti s hlasováním na schůzi věřitelů se nově zavádí možnost tzv. korespondenčního hlasování. Díky tomuto procesnímu nástroji mohou věřitelé hlasovat na schůzi, aniž by se jí účastnili. Stačí, pokud v procesním podání, které označí jako „Hlasovací lístek“, uvedou v písemné formě, jak chtějí hlasovat, a stvrdí tuto svoji vůli úředně ověřeným podpisem. Toto podání pak musí být soudu doručeno nejpozději v den předcházející schůzi věřitelů.

Při porovnání úpravy postavení insolvenčního správce podle IZ a ZKV lze shrnout, že je zpřísněna především odpovědnost insolvenčního správce⁷⁰ a i kvalifikační požadavky, které jsou nutné pro výkon této funkce. K zajištění průhlednosti insolvenčního řízení určuje podle IZ insolvenčního správce předseda insolvenčního soudu. Na základě IZ byl také zaveden institut tzv. hostujícího správce.

⁶⁹ rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 2096/2008, ze dne 18.8.2009

⁷⁰ tj. změna ze subjektivní na objektivní odpovědnost

5 Insolvenční řízení z ekonomického pohledu

V této kapitole se budu věnovat účetním a daňovým aspektům insolvenčního řízení. Hned na začátku uvedu, jaké subjekty mají oprávnění nakládat s majetkovou podstatou a zároveň povinnost vést účetnictví a plnit daňové záležitosti. Dále rozeberu, jaké druhy účetních závěrek se v insolvenčním řízení sestavují. Zmíním se i o povinnosti archivovat účetní dokumenty. A na závěr se zaměřím se ty nejdůležitější změny v daňovém řízení, které byly způsobeny přijetím nového insolvenčního zákona.

5.1 Dispoziční oprávnění k nakládání s majetkovou podstatou

Nakládání s majetkovou podstatou mj. znamená vedení účetnictví a plnění povinností podle předpisů o daních, poplatcích, clech, sociálním zabezpečení a veřejném zdravotním pojištění.⁷¹ V této podkapitole vysvětlím, kdo má toto dispoziční oprávnění a s tím spojené účetní a daňové povinnosti.

V průběhu insolvenčního řízení mohou nakládat s majetkovou podstatou buď dlužník nebo insolvenční správce, a to v závislosti na fázi řízení. Za plnění zmíněných účetních a daňových povinností je osoba nakládající s majetkovou podstatou vždy odpovědná. Této odpovědnosti se nezbaví ani v případě, že pověří k zajištění těchto úkolů jinou osobu (např. daňového poradce či společnost zabývající se vedením účetnictví).⁷²

Do doby, než je rozhodnuto o úpadku, má dlužník dispoziční oprávnění k majetkové podstatě. Soud ovšem může omezit dlužníkovo oprávnění nakládat s majetkovou podstatou vydáním předběžného opatření a zároveň ustanovit i předběžného správce. Tento správce je pak povinen zjistit a zajistit majetek dlužníka a přezkoumat dlužníkovo účetnictví a daňovou evidenci.⁷³

Od rozhodnutí o úpadku může nakládat s majetkovou podstatou dlužník⁷⁴ až do doby, než je rozhodnuto o způsobu řešení úpadku.⁷⁵ Pokud jsou však tato dvě rozhodnutí vydána najednou, pak oprávnění nakládat s majetkovou podstatou závisí na zvoleném způsobu řešení úpadku.

Dlužník má toto dispoziční oprávnění v případě povolení reorganizace, oddlužení a v době moratoria. Naopak insolvenční správce nakládá s majetkovou podstatou od prohlášení

⁷¹ podle § 228 IZ

⁷² podle § 5 ZÚ

⁷³ podle §112 IZ

⁷⁴ PACHL, Lukáš, et al Insolvenční zákon : Dispoziční oprávnění k majetkové podstatě. In *Insolvenční zákon - komentář*. Praha : Aspi, a.s., 2008. s. 297.

⁷⁵ tj. do 3 měsíců od rozhodnutí o úpadku podle § 149 IZ

konkursu, nepatrného konkursu, od přeměny reorganizace v konkurs či při zrušení konkursu z důvodu, že majetek dlužníka nepostačuje pro uspokojení věřitelů.

I po rozhodnutí o úpadku nadále trvají omezení dlužníkovy oprávnění, která jsou spojená s účinky předběžného opatření. V rozsahu, ve kterém není dlužník oprávněn nakládat s majetkovou podstatou, přechází toto právo rozhodnutím o úpadku na insolvenčního správce.⁷⁶ Insolvenční soud však může i bez návrhu změnit své rozhodnutí o předběžném opatření a toto omezení dlužníka zrušit.

5.2 Účetnictví a účetní závěrka v insolvenčním řízení

5.2.1 Účetnictví a archivování účetních dokladů

Účetnictví dané účetní jednotky⁷⁷ hraje významnou roli v insolvenčním řízení. Tento ekonomický nástroj vypovídá o kvalitě řízení podniku a umožňuje procesním subjektům se rychle zorientovat v dané situaci. Představuje také důležitý zdroj informací, které jsou využívány v průběhu všech fází řízení.

Například již při podání insolvenčního návrhu musí dlužník využít svých účetních dokladů. Nalezne v nich potřebné listiny, které dokládají úpadek či hrozící úpadek, a seznam svého majetku a závazků. Tento seznam a listiny je pak povinen přiložit k insolvenčnímu návrhu.⁷⁸

Důležité je také upozornit na to, že daná účetní jednotka musí všechny účetní doklady archivovat. V případě, že jsou některé účetní záznamy poškozené, zničené, ztracené nebo odcizené, je povinna provést opatření k obnovení průkaznosti účetnictví.⁷⁹ Nakládání s těmito účetními záznamy se pak řídí zákonem č. 499/2004 Sb. o archivnictví a spisové službě.

Doba, na kterou mají být tyto účetní doklady uloženy, je různá – např. účetní knihy a doklady je třeba si uschovat pět let, zatímco daňové záznamy o dani z přidané hodnoty po dobu deseti let od konce kalendářního roku, ve kterém vznikla daňová povinnost.⁸⁰ Nejdelší lhůta je stanovena pro účely důchodového pojištění, a to třicet kalendářních roků

⁷⁶ podle 140 IZ

⁷⁷ tj. především právnické osoby a fyzické osoby-podnikatelé podle § 1 odst. 2 zákona č. 563/1991 Sb. o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

⁷⁸ podle § 104 IZ

⁷⁹ podle § 35 odst. 6 ZÚ

⁸⁰ podle § 27 odst.1 zákona č. 235/2004 Sb., o dani z přidané hodnoty

následujících po roce, kterého se týkají.⁸¹ Jelikož jsou tyto lhůty velmi dlouhé, je vhodné požádat o spolupráci příslušné pracoviště státního archivu.⁸²

5.2.2 Účetní závěrka

Účetní závěrka je oficiálním výstupem ekonomických informací o účetní jednotce v rozsahu a struktuře, kterou stanoví zákon o účetnictví (ZÚ)⁸³ a jeho prováděcí vyhlášky⁸⁴. Jejím hlavním cílem je zajistit jejím uživatelům přehled o majetku, závazcích, výsledku hospodaření a finanční situaci daného podniku.

Navíc účelem účetní závěrky je kontrolovat průběžné provádění účetních zápisů o hospodářských operacích, k nimž v účetním období docházelo. Dále má zkompletovat jednotlivé operace k účetnímu případu, prokázat úplnost, správnost a doložit průkaznost. Účetní závěrka tak podává věrný a poctivý obraz o skutečnostech, které nastaly v účetní jednotce za dané účetní období.

Obsah účetní závěrky lze definovat jako nedílný celek tvořený rozvahou, výkazem zisku a ztrát a přílohou, která vysvětluje a doplňuje informace obsažené v rozvaze a zmíněném výkazu.⁸⁵ Navíc vybrané účetní jednotky sestavují i přehled o peněžních tocích a změnách vlastního kapitálu.

V insolvenčním řízení se využívají tři typy účetních závěrek podle jejich vztahu k tzv. rozvahovému dni - řádná, mimořádná a mezitímní účetní závěrka⁸⁶. Rozvahový den je den, ke kterému se sestavuje účetní závěrka.

Řádná účetní závěrka je zpracována k poslednímu dni příslušného účetního období. Sestavuje se tedy k 31. prosinci (pokud je účetním obdobím kalendářní rok) nebo k poslednímu dni jiného měsíce (pokud je účetním obdobím hospodářský rok).⁸⁷ Je tedy sestavována periodicky. Podmínkou sestavení řádné účetní závěrky je provedení inventarizace⁸⁸ a uzavření účetních knih.⁸⁹

⁸¹ podle § 35a odst.4 písm. d) zákona č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

⁸² ŠPŮR, Václav. Podniková dokumentace, oběh účetních dokladů a postup jejich zpracování, zásady archivace účetních dokladů a povinnosti insolvenčního správce z toho vyplývající. In Komora specialistů pro krizové řízení a insolvenční v ČR. *Velké ucelené vzdělávání insolvenčních správců ČR* [online]. Dvůr Králové nad Labem : [s.n.], 29.9.2009 [cit. 2010-06-23]. Dostupné z WWW: <komora.wz.cz/sem04.pdf>.

⁸³ tj. zákon č. 563/1991 Sb.

⁸⁴ např. vyhláška č. 500/2002 Sb., pro podnikatele stanovuje, že se účetní závěrka sestavuje v peněžních jednotkách české měny a jednotlivé položky se vykazují v celých tisících Kč.

⁸⁵ podle § 18 odst. 1 ZÚ

⁸⁶ podle §19 zákona č. 563/1991 o účetnictví, ve znění pozdějších předpisů

⁸⁷ podle § 3 ZÚ

⁸⁸ podle § 29 -30 ZÚ

⁸⁹ podle § 17 ZÚ

Tato účetní závěrka musí také jednoznačně vyjádřit situaci, že došlo k zahájení insolvenčního řízení, a to pomocí vhodných účetních metod (např. pomocí opravných položek k majetku, úpravou odpisových plánů či prostřednictvím podrobného komentářem v příloze účetní závěrky).⁹⁰

Mimořádná má stejný rozsah i obsah jako řádná účetní závěrka. Inventarizace je zde také povinně v plném rozsahu a uzavírají se i účetní knihy. Jediným, avšak velmi důležitým rozdílem je, že se sestavuje k datu, které není posledním dnem řádného účetního období. Tedy je ji nutné sestavit např. při rozhodnutí o úpadku, při rozhodnutí o zrušení konkursu nebo při schválení reorganizačního plán (viz příloha č.3).

Mezitímní účetní závěrku používáme v insolvenčním řízení pouze ve dvou případech – při povolení reorganizace a při prohlášení konkursu (viz příloha č.3). V porovnání s řádnou a mimořádnou účetní závěrku se zde neuzavírají účetní knihy a inventarizace se provádí jen pro účely vyjádření ocenění.

Pokud dojde k spojení rozhodnutí o úpadku s rozhodnutím o prohlášení konkursu či s rozhodnutím o povolení „předjednané“ reorganizace, se sestavuje pouze mimořádná účetní závěrka.⁹¹

5.3 Změny v daňovém řízení po přijetí nového insolvenčního zákona

Přijetí insolvenčního zákona znamenalo kromě nové terminologie i zásadní změny v oblasti daní v insolvenčním řízení. V následujících řádcích proto nastíním, jak se proměnily jednotlivé daňové zákony.

5.3.1 Zákon o správě daní a poplatků

Insolvenční správce již dále není považován za tzv. třetí osobu zúčastněnou na daňovém řízení. Správci, který má dispoziční oprávnění k majetkové podstatě, jsou nově přiznávána obdobná práva a povinnosti, které přísluší daňovému subjektu v úpadku.⁹²

Jsou mu tedy především doručována rozhodnutí, která jakýmkoliv způsobem postihují jím spravovanou majetkovou podstatu, např. jsou mu zaslány platební a dodatečné platební výměry, rozhodnutí o odvolání či výzvy k doplnění podání. Tato změna však nemá žádný vliv

⁹⁰ BŘEZINOVÁ, Hana. *Ekonomické aspekty insolvenčního zákona*. Praha : BOVA POLYGON, 2009. 136 s. ISBN 978-80-7273-159-6.

⁹¹ podle § 17 odst. 5 ZÚ

⁹² TARANDA, Petr . Změny v daňovém řízení po přijetí nového insolvenčního zákona. *Právní zpravodaj* [online]. 11. 4. 2008, 4/2008, [cit. 2010-06-24]. Dostupný z WWW: <http://www.beck.cz/cz/z-nasich-casopisu/pd_7/art_43/txtexpresion_beck/ap_43/zmeny-v-danovem-rizeni-po-prijeti-noveho-insolvencniho-zakona.aspx>. [e-článek]

na hmotněprávní pozici daňového subjektu. Správce daně i nadále vyměřuje daň tomuto subjektu a nikoliv insolvenčnímu správci.⁹³

Zcela nově jsou navíc definovány daňové nedoplatky pro účely jejich uplatňování u insolvenčního soudu a insolvenčního správce. Dále se doplňuje postup při uhrazení povinností v souvislosti s insolvenčním řízením a řeší se otázka nakládání s daňovými nedoplatky při skončení insolvenčního řízení.⁹⁴

5.3.2 Zákon o dani dědické, darovací a z převodu nemovitosti

Při zpeněžení majetkové podstaty mimo dražbu je nyní základem daně prodejní cena. To znamená, že již není třeba vyhotovovat znalecké posudky o cenách nemovitostí. Další výhodou je, že došlo k osvobození od daně z převodu nemovitostí u reorganizací.

5.3.3 Zákon o dani z příjmu

Nově je dlužník ode dne účinnosti rozhodnutí o povolení reorganizace osvobozen od daně z příjmů z podnikání na dva po sobě jdoucí kalendářní roky.

5.3.4 Zákon o rezervách pro zjištění základu daně z příjmu

Podle nové úpravy může daňový subjekt, u něhož probíhá reorganizace či oddlužení, tvořit ke svému hmotnému majetku rezervy za podmínek stanovených tímto zákonem. Tohoto práva může využít jen za předpokladu, že tento majetek nebude zpeněžen v průběhu řízení a ani výtěžek zpeněžení nebude použit k uspokojení pohledávek přihlášených věřitelů.⁹⁵

⁹³ rozhodnutí Nejvyššího správního soudu ze dne 13. července 2005, sp. zn. 1 Afs 55/2004

⁹⁴ Novela insolvenčního zákona mění mimo jiné řadu daňových zákonů. *Měšec.cz* [online]. 10. 12. 2007, 12, [cit. 2010-06-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/aktuality/novela-insolvencniho-zakona-meni-mimo-jine/>>. ISSN 1213-4414.

⁹⁵ DEUTSCH, Erich. Insolvenční zákon a zákony s ním související a kolidující (4) . *Konkursní noviny* [online]. 22.4.2009, 8, [cit. 2010-06-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2077>>.

6 Zadluženost obcí a způsoby jejího řešení

V této kapitole se budu věnovat vývoji zadluženosti a jejím makroekonomickým důsledkům. Uvedu i způsoby, kterými některé obce řeší své problémy s dluhy a jak je možno regulovat obecní dluh v České republice.

6.1 Vývoj zadluženosti obcí

Vývoj celkové zadluženosti obcí lze charakterizovat jako stabilní (viz příloha č. 4). Z dlouhodobého pohledu lze u tohoto dluhu pozorovat jeho mírné zvyšování. Nejrychleji se tento dluh zvyšoval v letech 1993 až 1998, kdy z hlediska procentuálního nárůstu dokonce předstihl i státní dluh. Od roku 2006, kdy bylo zaznamenáno vyvrcholení dlouhodobého růstu, se výše obecního dluhu pohybuje na stejné úrovni - kolem 80 mld. Kč.

Naproti tomu státní dluh se od roku 1998 zvyšuje velmi rychle (viz příloha č.4) a procentní nárůst státního dluhu je pravidelně vyšší než nárůst dluhu obecního. V posledních třech letech k zadluženosti státu přispěla i celosvětová krize. Tato krize ekonomicky zasáhla také Českou republiku a způsobila mj. nižší výnos z daní. Tento nedostatek příjmů pak musel být kompenzován vydáním státních dluhopisů.

Stejně jako stát i obce se musely vypořádat se světovou krizí a jejími negativními vlivy. Kvůli hospodářské recesi tak obce zaznamenaly v roce 2009 významný úbytek příjmů z daní. Tento pokles byl však vyrovnán zvýšením dotací.

I přes tento nepříznivý ekonomický vývoj obce v roce 2009 nešetřily a snažily se rozumně investovat. Prostřednictvím kapitálových výdajů pak posílily i poptávku po zboží a službách a tím podpořily místní podnikatele. Díky tomu obce pomohly udržet počet pracovních míst v těchto regionech.

K pokrytí výdajů obce čerpaly především ze svých finančních rezerv nebo přijaly nové úvěry. Neuchylovaly se tak k rozprodávání svého majetku (výjimku ovšem představovala statutární města).

Vlivem zvýšení výdajů a poklesu příjmů tak v roce 2009 došlo k meziročnímu zvýšení dluhu obcí o 0,6 %. Celkový obecní dluh se vyšplhal na hodnotu 80,6 mld. Kč. Z velké části je tento dluh tvořen bankovními úvěry od peněžních ústavů.

V celé České republice tak bylo v roce 2009 zadluženo 3250 obcí, což je více než polovina z celkového počtu 6 244 obcí. Téměř všechny obce nad 5 000 obyvatel pak vykazují zadlužení, přičemž dluhy čtyř největších měst – Prahy, Brna, Ostravy a Plzně - představují

polovinu celkového obecního dluhu. Počet zadlužených obcí je však dlouhodobě stabilizovaný a meziročně došlo jen k velmi mírnému růstu (o 21 obcí).⁹⁶

Míru zadluženosti obcí můžeme také posuzovat podle jednotlivých krajů. Obecní dluh v přepočtu na hlavu byl stejně jako v minulých letech nejvyšší v Jihomoravském kraji, kde představoval 9 634 Kč na jednoho obyvatele. Zadluženost tohoto kraje je významně ovlivněna vysokým dluhem města Brna. Naopak nejmenší dluh ve výši 3 415 Kč na jednoho obyvatele byl zaznamenán v Ústeckém kraji.⁹⁷

Na závěr je třeba říci, že se v následujících letech očekává, že se bude obecní a státní dluh dále zvyšovat, a to minimálně do roku 2012, kdy by se Česká republika mohla podle ekonomický analýz dostat z hospodářské krize.

6.2 Zadlužování obcí a jeho vliv na ekonomiku státu

Z makroekonomického pohledu jsou hodnoty dluhů obcí a státu velmi důležité. Spolu s dluhy krajů, státních fondů a zdravotních pojišťoven totiž představují tzv. veřejný dluh. Celková výše veřejného dluhu pak ovlivňuje inflaci a jiné důležité ekonomické hodnoty (např. způsobuje zvýšení úrokových měr a snížení soukromých investic).

Velikost veřejného dluhu také sledují orgány Evropské unie v rámci plnění tzv. maastrichtských kritérií, jejichž dodržování je podmínkou pro přijetí eura. Tato kritéria konkrétně stanovují, že podíl deficitu veřejných rozpočtů na hrubém domácím produktu (HDP) nesmí překročit hranici tří procent a výše dluhu veřejných rozpočtů nesmí přesáhnout šedesát procent podílu na HDP. Česká republika v současnosti nemůže přijmout euro z důvodu vysokého podílu deficitu veřejných rozpočtů na HDP. O přijetí společné evropské měny však Česká republika nemá ani velký zájem.

Ekonomové se spíše obávají, aby se Česká republika kvůli vysokému zadlužování nedostala do situace dnešního Řecka. Pak by jí mohl být snížen rating, který udává úvěruschopnost na zahraničních trzích. To by pro náš stát znamenalo přísnější podmínky pro získání úvěru a vyšší úrok.

⁹⁶ Ministerstvo financí. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 30. dubna 2010 [cit. 2010-07-08]. Zadluženost územních samosprávných celků v roce 2009. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/hosp_kraju_obci_55086.html>.

⁹⁷ Czech credit bureau. *CCB* [online]. 22.06.2010 [cit. 2010-07-08]. Obce vloni vykázaly historicky největší rozpočtový schodek ve výši 14 miliard. Příjmy obcí klesly, propad částečně vyrovnaly dotace. Dostupné z WWW: <<http://www.creditbureau.cz/cs/ShowPressReleaseNews.aspx?ID={D4E80B1C-4116-47C5-A923-A86AA9AE7EFD}>>>.

6.3 Řešení předluženosti obcí

V současné době obce v České republice hospodaří se svěřenými veřejnými prostředky svědomitě a zbytečně nevyužívají cizích zdrojů financí.⁹⁸ Pokud se rozhodnou investovat, využívají pro svůj rozvoj především některý ze státních či evropských dotačních programů.

Většina z těchto programů je však podmíněna spolufinancováním v rozsahu 50 - 80% z celkové hodnoty investičního projektu. Navíc obce musejí tento projekt nejdříve zaplatit ze svých peněžních prostředků a zpravidla až po jeho realizaci dostanou přislíbenou dotaci. Obce však většinou tyto finanční prostředky nemají, a proto si na realizaci svých investičních záměrů půjčují u finančních institucí (hlavně u České spořitelny).⁹⁹

Do problémů se zadlužeností se obce obvykle dostávají tím, že nesplní stanovené požadavky pro realizaci projektu a následkem toho jim není udělena dotace nebo ji musejí dokonce vrátit. Navíc obcím často přicházejí peníze z dotací až s výrazným zpožděním, což musejí řešit prostřednictvím překlenovacích úvěrů.

Zpoždování plateb či dokonce ztráta dotací pak znamená pro hospodaření obcí vážné ekonomické potíže, a to především pro obce v kategorii od 101 do 1000 obyvatel. Kvůli jejich malému obecnímu rozpočtu jim banky nepůjčí další finanční prostředky, a v důsledku toho tyto obce nejsou schopny splácet své závazky. Některé obce se pak lehce stávají předluženými.

Řešení takové situace se pak hledá jen velmi těžko. Neexistuje totiž žádná právní úprava, která by řešila bankrot obcí, a ani nový insolvenční zákon se na tyto případy nevztahuje (podle § 6 tohoto zákona). Obce se tedy musejí se svými závazky vyrovnat časem, ať už to potrvá jakkoliv dlouho.

Možnou variantou řešení, na kterou by se však obce neměly spoléhat, je pomoc ze strany státu či kraje. Příkladem takové obce je i Domašov nad Bystřicí, který vyřešil svoji nelehkou situaci tak, že požádal o finanční pomoc hejtmana Olomouckého kraje. Následovala pak společná jednání mezi obcí, ministerstvem, krajem a věřitelem. Výsledkem těchto jednání bylo dosažení kompromisu, kdy věřitel požadoval uhrazení nižší částky, Ministerstvo financí

⁹⁸ Ministerstvo financí. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 4. ledna 2010 [cit. 2010-07-08]. Zadluženost územních samosprávných celků v roce 2008. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/hosp_kraju_obci_52166.html>.

⁹⁹ ŠUBRT, Jaroslav. *Město Bučovice* [online]. 5.2.2007 [cit. 2010-07-08]. Zadluženost obcí. Dostupné z WWW: <http://www.bucovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=1516&id=1696&query=zadlu%C5%BEenost>.

této obci poskytlo návratnou finanční výpomoc s dobou splatnosti do r. 2021 a Olomoucký kraj nevratnou jednorázovou dotaci.¹⁰⁰

Dalšími obcemi s podobnými problémy byly Rokytnice nad Jizerou a Smržovka. Stát vyřešil jejich vysoké dluhy tak, že od jejich věřitelů odkoupil pohledávky. Obce následně musely rozprodat veškerý svůj majetek a získanou částku převést na Českou konsolidační agenturu. Prodej majetku uhradil pouze část dluhu, zbytek stát obcím prominul.¹⁰¹

Odlíšným způsobem zkoušela řešit svoji předluženost obec Dobrná. Uvažovala totiž o svém připojení k městu Děčín, který by za ni tuto dlužnou částku zaplatil.¹⁰² Tato jednání však neskončila dohodou. Nakonec se angažoval opět stát, který obci půjčil potřebné peníze.

6.4 Regulace zadluženosti obcí

V současné době stát nemá možnost, jak by mohl přímo ovlivňovat míru zadlužení obcí. Ústava České republiky totiž významně omezuje provádění státních zásahů do činnosti obcí, které díky tomu mohou hospodařit podle vlastního rozpočtu a vlastnit majetek. O jejich finančním hospodaření a majetkových úkonech pak rozhoduje pouze zastupitelstvo obce.

Bližší úpravu regulace zadluženosti obcí lze najít především v zákoně č. 120/2000 Sb. o obcích, zákoně č. 250/2000 Sb. o rozpočtových pravidlech územních rozpočtů, v zákoně č. 190/2004 Sb. o dluhopisech a v zákoně č. 420/2004 Sb. o přezkoumání hospodaření územních samosprávných celků. Zmíněné právní normy se vztahují na všechny obce v České republice a nepřímo přispívají k omezení nadměrné zadluženosti.¹⁰³

Konkrétně v zákoně o obcích je upraveno, že obce nesmějí ručit za soukromé závazky pod sankcí absolutní neplatnosti. Výjimku představují úvěry na investice podporované ze státního rozpočtu, státních fondů nebo národního fondu a úvěry na investice do obecních nemovitostí. Ručení je tedy možné jen u projektů, jejichž zřizovatelem je obec, kraj nebo stát, popřípadě hlavní město Praha a její městské části. Míra spoluúčasti těchto veřejných subjektů musí vždy přesáhnout hranici 50 procent.

Další příklad nepřímé regulace zadlužování lze nalézt u vydávání emisí komunálních dluhopisů. Obec je totiž povinna nejdříve požádat Ministerstvo financí ČR o souhlas

¹⁰⁰ GINTER, Jindřich. *Novinky.cz* [online]. 1. prosince 2009 [cit. 2010-07-07]. Stovkám obcí v Česku hrozí exekuce. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/185661-stovkam-obci-v-cesku-hrozi-exekuce.html>>.

¹⁰¹ EKONOM.IHNED.CZ. Rokytnice nikdy více?. *Ekonom* [online]. 26. 7. 2007, 7, [cit. 2010-07-07]. Dostupný z WWW: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-21688360-rokytnice-nikdy-vice>>.

¹⁰² *Děčín.cz* [online]. 27. Březen 2008 [cit. 2010-07-07]. Dobrná je bez proudu. I bez naděje?. Dostupné z WWW: <<http://decin.cz/dobrna-je-bez-proudu-i-bez-nadeje>>.

¹⁰³ PROVAZNÍKOVÁ, Romana. *Financování měst, obcí a regionů : teorie a praxe*. druhé. Praha : Grada, 2009. 198 s.

s vydáním obligací a pak se musí obrátit na Komisi pro cenné papíry se žádostí o schválení emisních podmínek. V případě, že chce emitovat dluhopisy v zahraničí, k tomu souhlas ministerstva nepotřebuje.

Vláda může také regulovat míru zadluženosti konkrétní obce prostřednictvím dotací ze státního rozpočtu nebo ze státních fondů Ministerstvo financí. Při posuzování žádosti obce o dotaci se totiž zohledňuje i výše obecní zadluženosti, která je sledována prostřednictvím soustavy informativních a monitorujících ukazatelů (SIMU)¹⁰⁴

Každoroční vyhodnocování ukazatelů SIMU ministerstvem financí má především preventivní charakter ve vztahu k obecnímu zadlužování. Pokud se totiž hodnoty ukazatelů u konkrétní obce dostanou mimo stanovené hranice, pak ministerstvo financí vyzve dopisem zastupitelstvo obce a požádá ho o zdůvodnění neuspokojivého stavu (kopii dopisu obdrží i příslušný krajský úřad). Navíc se tak získávají i cenné informace o stavu hospodaření obcí v České republice.

Na závěr bych rád shrnul, že v České republice neexistuje přímá regulace zadluženosti obcí např. prostřednictvím sankčních opatření. Chybí zde i „zákon o bankrotech obcí“, který by řešil problematiku předluženosti obcí. Navíc by měla budoucí právní úprava také přesně definovat majetek, který obci nebude zabaven a bude jí ponechán k uspokojení veřejných potřeb (např. radnici či školu).¹⁰⁵

¹⁰⁴ podle usnesení vlády ČR ze dne 12. listopadu 2008, č. 1395 o monitoringu hospodaření obcí

¹⁰⁵ PROVAZNÍKOVÁ, Romana. *Financování měst, obcí a regionů : teorie a praxe*. druhé. Praha : Grada, 2009. 203 s.

7 Úpadkové trestné činy

V současné době je právům věřitelů na uspokojení jejich pohledávek v insolvenčním řízení poskytována nejen občanskoprávní, ale i trestněprávní ochrana prostřednictvím tzv. úpadkových deliktů. Trestní právo je však používáno „jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu¹⁰⁶“ (tzv. ultima ratio). Tím se zde projevuje zásada subsidiarity trestní represe.

Úpadkové delikty řadíme do oblasti hospodářské kriminality. Jde tedy o nenásilnou kriminalitu s mimořádným sociálním a ekonomickým dopadem na vnitřní stabilitu státu. Vyznačuje se vysokou latencí a má velmi často charakter organizovaného zločinu. Na její potírání se v České republice soustřeďuje Úřad služby kriminální policie a vyšetřování – odbor hospodářské kriminality.¹⁰⁷

Z legislativního hlediska patří úpadkové delikty mezi trestné činy proti majetku, které jsou upraveny v páté hlavě zvláštní části trestního zákoníku (TZ), tj. zákona č. 40/2009 Sb. ve znění pozdějších předpisů. Navíc při posuzování trestnosti činů se uplatňuje jejich návaznost na mimotrestní právní úpravu, jako např. na Občanský zákon, Obchodní zákon či Insolvenční zákon.

Konkrétně mezi úpadkové trestné činy zařazujeme: poškozování věřitele (§ 222 TZ), zvýhodnění věřitele (§ 223 TZ), způsobení úpadku (§ 224 TZ), porušení povinností v insolvenčním řízení (§ 225 TZ), pletichy v insolvenčním řízení (§226 TZ), porušení povinností učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227 TZ).

U všech těchto protiprávních jednání je k trestnosti těchto činů nutné pachateli prokázat úmyslné zavinění. Výjimku představuje pouze trestný čin způsobení úpadku podle § 224 odst.1 a odst. 2 TZ, který lze spáchat „byť i z hrubé nedbalosti“. To znamená, že se ho pachatel může dopustit jak úmyslně, tak i z hrubé nedbalosti.

Podle formy zavinění se nově rozdělují i trestné činy na přečiny a zločiny. „Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, za něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.“ (podle §14 odst. 2 zákona č.40 /2009 Sb.)

Za přečiny tak označujeme způsobení úpadku (§ 224), porušení povinností v insolvenčním řízení (§ 225) či porušení povinností učinit pravdivé prohlášení o majetku

¹⁰⁶ podle § 12 odst. 2 trestního zákoníku (TZ), tj. zákona č. 40/2009 Sb ve znění pozdějších předpisů

¹⁰⁷ Policie České republiky. Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2010-05-19]. Odbor hospodářské kriminality. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/odbor-hospodarske-kriminality-adresa-pro-primemny-styk.aspx>>.

(§ 227). Jedná se o úmyslné trestné činy, jejichž horní hranice trestní sazby nepřevyšuje pět let.

Zločiny jsou pak všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny (podle §14 odst. 2 zákona č.40/2009 Sb.) Pod pojem zločiny tak zahrnujeme pletichy v insolvenčním řízení (§ 226), poškozování věřitele (§ 222) a zvýhodnění věřitele (§ 223), jelikož jsou to úmyslné trestné činy, jejichž horní hranice trestní sazby přesahuje pět let.

Pro úpadkové trestné činy je typické, že pachatelem zpravidla nemůže být kdokoliv. U některých skutkových podstat se proto vyžaduje speciální subjekt (např. podle § 223 – *pachatelem může být jen dlužník v úpadku* či podle § 226 odst. 1 - *pachatelem může být jen věřitel*.)¹⁰⁸

Navíc se u těchto deliktů lze setkat s institutem jednání za jiného, který se uplatňuje jen u trestných činů s omezeným okruhem pachatelů.¹⁰⁹ Právní podstata tohoto institutu je vymezena v § 114 odst. 2: „*Jestliže zákon stanoví, že pachatel musí být nositelem zvláštní vlastnosti, způsobilosti nebo postavení, postačí, že zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení jsou dány u právnické osoby, jejímž jménem pachatel jedná.*“ Tato právní fikce tak upravuje problematiku individuální odpovědnosti fyzické osoby.

Závažnost úpadkových trestných činů spočívá ve vysokých škodách, které jsou s nimi spojeny. Dlouhodobě představují škody z úpadkových deliktů kolem 5 % celkových škod způsobených při hospodářské trestné činnosti.¹¹⁰ Navíc celková návratnost způsobených škod je ve srovnání s výší škody nepatrná. Důvodem tak velkých finančních ztrát je to, že při insolvenční dochází k dispozici s velkým majetkem firem a případné nezákonné jednání je obtížně zjistitelné a prokazatelné.

Výše způsobené škody je důležitá pro posouzení stupně společenské závažnosti těchto deliktů. Nově bylo v právní úpravě TZ zakotveno, že k naplnění základní skutkové podstaty zločinů – poškozování věřitele a zvýhodnění věřitele - je nezbytný vznik škody větší než 25 000,-Kč (tzv. škoda nikoliv malá).¹¹¹

V porovnání s předcházející právní úpravou může být tato změna pro pachatele příznivější. Dříve jim totiž hrozil trestní postih za tyto trestné činy bez ohledu na vznik škody,

¹⁰⁸ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část. Praha : Leges, 2009. 583 s.

¹⁰⁹ JELÍNEK, Jiří. Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část. Praha : Leges, 2009. 584s.

¹¹⁰ Policie České republiky. Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2010-05-19]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

¹¹¹ Viz § 138 odst. 1, § 222 odst. 1, § 223 odst. 1 TZ

zatímco nyní je zde vymezena spodní hranice trestní odpovědnosti.¹¹² Navíc tato hranice je vyšší než u klasických majetkových trestných činů jako je např. krádež či podvod, u kterých je stanovena na částku 5000,- Kč (tzv. škoda nikoliv nepatrná).¹¹³

7. 1 Poškození věřitele (§ 222 TZ)

Tento zločin znamená, že dochází k poškození práva vlastního či cizího věřitele na uspokojení jeho pohledávky vůči dlužníku např. tím, že pachatel zničí, poškodí, zcizí část dlužníkovy majetku, zatíží věc, která je předmětem závazku, nebo ji pronajme, předstírá splnění závazku či převezme dluh jiného.

7. 2 Zvýhodnění věřitele (§ 223 TZ)

Tohoto zločinu se dopustí dlužník v úpadku, pokud zmaří, byť i jen částečně, uspokojení svého věřitele tím, že zvýhodní jiného věřitele a způsobí tím na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou. Na rozdíl od poškození věřitele podle § 222 se zde celkový stav majetku dlužníka nemění.¹¹⁴

7.3 Způsobení úpadku (§224 TZ)

Cílem této právní úpravy je ochrana věřitele při podnikatelské činnosti před jednáním pachatele, který by vyvoláním úpadku znemožnil uhrazení pohledávek věřitele.¹¹⁵ K typickým situacím patří, když pachatel činí vydání hrubě nepřiměřená svým majetkovým poměrům či poskytuje ze svého majetku půjčky nebo úvěry jiným osobám, ač je to v hrubém nepoměru k jeho majetkovým poměrům.

7. 4 Porušení povinností v insolvenčním řízení (§ 225 TZ)

Tento přečin spočívá v maření či hrubém ztěžování výkonu funkce insolvenčního správce, a tím i ohrožení účelu insolvenčního řízení. K dokonání tohoto trestného činu se však nevyžaduje, aby účel insolvenčního řízení byl zcela splněn.

¹¹² *Spoladore & Bystřický* [online]. 20.01.2010 [cit. 2010-05-19]. Úpadkové trestné činy v novém trestním zákoníku . Dostupné z WWW: <<http://www.spoladore.com/cs/clanky/upadkove-trestne-ciny-v-novem-trestnim-zakoniku>>.

¹¹³ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - Část druhá. Zvláštní část, hlava V.

¹¹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. Praha : Leges, 2009. 615 s.

¹¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. Praha : Leges, 2009. 613 s.

U tohoto deliktu je však nutné objasnit rozdíl mezi mařením a hrubým ztěžováním výkonu funkce. Mařením výkonu funkce rozumíme úsilí o znemožnění výkonu funkce insolvenčního správce v době, kdy má být tato funkce vykonávána. Ztěžování pak znamená, že v důsledku jednání pachatele byl insolvenční správce nucen vynaložit více sil, prostředků, úsilí, času a energie ke splnění jeho úkolů v insolvenčním řízení.¹¹⁶

7.5 Pletichy v insolvenčním řízení (§ 226 TZ)

V právní úpravě tohoto zločinu se postihuje pasivní nebo aktivní úplatkářství v souvislosti s hlasováním podle insolvenčního zákona. Při pasivním úplatkářství pak dochází k poškozování věřitelů ze strany osob, které vystupují v insolvenčním řízení v určitém autoritativním postavení (jako např. insolvenční správce či člen věřitelského výboru).

7.6 Porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku (§ 227 TZ)

V souvislosti s nabytím účinnosti nového trestního zákoníku č. 40/2009 Sb. byl od 1.ledna 2010 zaveden nový úpadkový trestní čin – tzv. porušení povinnosti učinit pravdivé prohlášení o majetku. Skutková podstata tohoto nového deliktu byla před touto legislativní změnou obsažena v trestném činu poškozování věřitele.¹¹⁷

Pachatel se tohoto přečinu dopustí, pokud odmítne před soudem či jiným orgánem veřejné moci splnit svou zákonnou povinnost učinit prohlášení o svém majetku nebo o majetku právnické osoby, za kterou je oprávněn jednat, nebo se takové povinnosti vyhýbá či uvede nepravdivé nebo hrubě zkreslené údaje.

7.7 Vývoj počtů zjištěných úpadkových trestných činů

Jednotlivé úpadkové trestné činy se od sebe odlišují četností jejich spáchání. Na základě zjištěných případů (viz příloha č. 5) lze pak určit, že nejčastěji se v kriminalistické praxi vyskytují trestné činy – poškození věřitele a zvýhodnění věřitele. Zatímco s tzv. pletichami v insolvenčním řízení se pravděpodobně vůbec neseťkáme, jelikož za posledních šest let nebyl zaznamenán ani jediný případ.

Při srovnávání historických vývojových tendencí (viz příloha. č. 5) je zřejmé, že vyrovnaný stav panuje pouze u tzv. způsobení úpadku. U tzv. poškozování věřitele a

¹¹⁶ JELÍNEK, Jirí. Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část. Praha : Leges, 2009. 617 s.

¹¹⁷ Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - Část druhá. Zvláštní část, hlava V. § 220-225

zvýhodnění věřitele se dlouhodobě snižuje množství těchto zločinů. Tohoto výrazného poklesu je dosaženo díky posílení preventivních opatření ze strany policejních orgánů.

Naopak u tzv. porušení povinností v insolvenčním řízení lze v letech 2000 až 2007 pozorovat značný nárůst těchto přečinů. Zvýšení počtu zjištěných případů bylo docíleno posílením krajských pracovišť specialisty na konkursy v roce 2004.¹¹⁸ Dalším zlomovým bodem je rok 2008, kdy nabyl účinnosti nový Insolvenční zákon. Tento zákon totiž významně změnil povinnosti v insolvenčním řízení, což nepřímo vedlo i k poklesu zjištěných případů jeho porušování.

¹¹⁸ DUSPIVA, Pavel . INSOLVENCE A KRIMINALITA. Pardubice, 2009. 56 s. Studijní texty pro kombinované studium. Univerzita Pardubice.

8 Způsoby pojetí insolvenčního řízení v zahraničí

V současné době panuje ve většině zemí světa ekonomická krize a hospodářská recese. Z tohoto důvodu velké množství podniků krachuje, což vede i k vyšší nezaměstnanosti a menší výtěžnosti daní. Mnoho států se proto rozhodlo tuto nepříjemnou situaci řešit změnou právní úpravy úpadkového práva.

Do právních řádů přejímají nové způsoby řešení úpadku, které mají nelikvidační povahu. Jejich hlavní výhoda spočívá v tom, že vedou k udržení chodu podniku a k vyřešení sociální situace dlužníka v případě oddlužení. Obecně jsou podporovány i mimosoudní dohody věřitelů s dlužníky o vyrovnání dluhů. Některé novely úpadkového práva upravují i postavení zaměstnanců v insolvenčních řízeních a možnost prioritního uspokojování jejich pohledávek.

V zemích Evropské unie je pak především usilováno o změnu negativního postoje k bankrotu. Veřejné mínění Evropanů totiž často nesprávně spojuje úpadek podniku s osobní neschopností podnikatele či jeho podvodným jednáním. Tuto stigmatizaci dlužníka lze nalézt také v evropských právních úpravách a obchodních vztazích.

Evropská unie proto nabádá členské státy, aby se snažily poskytnout dlužníku druhou šanci - tzv. „fresh start“. Díky tomu by mohl dlužník znovu začít podnikat a poučil by se ze svých chyb. Na základě průzkumů je totiž prokázáno, že znovu vybudované společnosti rychleji prosperují a déle přežijí v porovnání s nově založenými společnostmi.¹¹⁹

8.1 Francie

Ve Francii byl dlouhou dobu úpadek přísně sankcionován (např. ztrátou občanských práv). Až v roce 2006 byla přijata nová právní úprava, která přetvořila právní postavení dlužníka podle amerického vzoru. I přes tuto změnu přetrvává ve francouzské veřejnosti negativní postoj vůči dlužníku. Dlužník se pak bojí přiznat finanční krizi a vyčkává příliš dlouho. V praxi se proto nové nelikvidační způsoby řešení úpadku moc nevyužívají.¹²⁰

8.2 Spojené státy americké

Právní úpravou úpadkového práva Spojených států amerických (USA) se inspirovalo mnoho států (např. Německo, Japonsko, Francie, Španělsko nebo Čína). Tyto země převzaly především části týkající se oddlužení a reorganizace.

¹¹⁹ Komise Evropských společenství. *Překonání stigmatu neúspěchu podnikání - politika druhé šance : Provádění lisabonského partnerství pro růst a zaměstnanost* [online]. Brusel : [s.n.], 5.10.2007 [cit. 2010-07-04]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0584:cs:HTML>>.

¹²⁰ Freshfields Bruckhaus Deringer. *Freshfields Bruckhaus Deringer* [online]. 13 february 2009 [cit. 2010-07-06]. French insolvency law. Dostupné z WWW: <<http://www.freshfields.com/publications/pdfs/2009/feb09/25197.pdf>>.

Ve světě se rozšiřuje se i jejich způsob nazírání na úpadek jako na druh životní zkušenosti, ze které se může dlužník poučit. Američané tak neodsuzují neúspěšného podnikatele. Insolvenční řízení je v USA považováno za proces, kterým se narovnají majetkové vztahy a umožní se dlužníku další podnikání.

8.3 Čína

Čína je typickým příkladem země, která převzala americké úpadkové právo. Pro Čínu to však byla radikální změna. Do roku 2007 zde totiž bylo uplatňováno socialistické úpadkové právo a to chránilo především zaměstnance a jejich pohledávky. V současné době zde byl nastolen kapitalismus, a proto pohledávky zajištěných věřitelů (tj. hlavně bank a finančních institucí) začaly být uspokojovány přednostně v insolvenčním řízení, a to i před pohledávkami zaměstnanců.¹²¹

Nová úprava úpadkového práva se vztahuje na soukromé i státní obchodní společnosti, což je významný rozdíl, jelikož předchozí právní úprava byla používána jen pro státní podniky. Dále byl nově zaveden právní institut reorganizace. Naopak řešení úpadku nepodnikatelů formou oddlužení se i nadále v čínském právu nevyskytuje.¹²²

8.4 Saudská Arábie

V této monarchii věřitelé ani dlužníci často nevyužívají formálního insolvenčního řízení a raději volí mimosoudní způsoby vypořádání svých pohledávek a závazků. Důvod je totiž neefektivita a velká rozdílnost průběhu insolvenčního řízení v jednotlivých částech země. Navíc zde neexistuje přesně definovaný způsob, jak zajistit majetek dlužníka, aby ho dále nezczizoval. V praxi pak dlužníci insolvenční řízení často zneužívají k prodlužování sporů s věřiteli.

Insolvenční řízení se týká všech druhů obchodních společností s výjimkou státních podniků. Nevztahuje se ani na nepodnikatele. Na průběh řízení má vliv islámské právo tzv. Šaría, které se uplatňuje především ve vztahu k nárokům na úroky a nárokům ze ztrát vzniklých porušením smlouvy.¹²³

¹²¹ Harris and Moure. China's New Bankruptcy Laws: Good For Business. *China Law Blog : China Law for Business* [online]. August 28, 2006, č. 8, [cit. 2010-07-04]. Dostupný z WWW: <http://www.chinalawblog.com/2006/08/chinas_new_bankruptcy_laws_goo.html>.

¹²² HODGKINS, Travis. China's New Bankruptcy Law -- First Report From The Ground. *China Law Blog : China Law for Business* [online]. June 12, 2007, č. 6, [cit. 2010-07-04]. Dostupný z WWW: <http://www.chinalawblog.com/2007/06/chinas_new_bankruptcy_law_firs.html>.

¹²³ Hawkamah. *Study on Insolvency Systems in the Middle East and North Africa* [online]. [s.l.] : Hawkamah, 10 November 2009 [cit. 2010-07-02]. Dostupné z WWW:

Závěr

Nový insolvenční zákon přinesl nový, moderní pohled na insolvenční právo. Tento zákon je považován za účinný nástroj řešení úpadku, jelikož odpovídá aktuálním ekonomickým potřebám a právním podmínkám České republiky. V praxi je oceňován hlavně pro urychlení insolvenčního řízení, zprofesionalizování funkce insolvenčního správce či pro zavedení nelikvidačních způsobů řešení úpadku – tj. reorganizace a oddlužení.

I přes tento významný posun v právní úpravě úpadkového práva zde i nadále existují některé nedostatky, které bude třeba v budoucnosti odstranit. Mezi hlavní negativum současného insolvenčního řízení patří jeho zneužívání k zabránění provedení exekuce či výkonu rozhodnutí. Navíc jsou insolvenční návrhy často záměrně podávány k poškození pověsti určitého podniku nebo jako forma nátlaku na splacení sporné pohledávky. Je pak jen velmi těžké prokázat úmysl viníka a vyčíslit újmu, která v důsledku tohoto jednání vznikla.

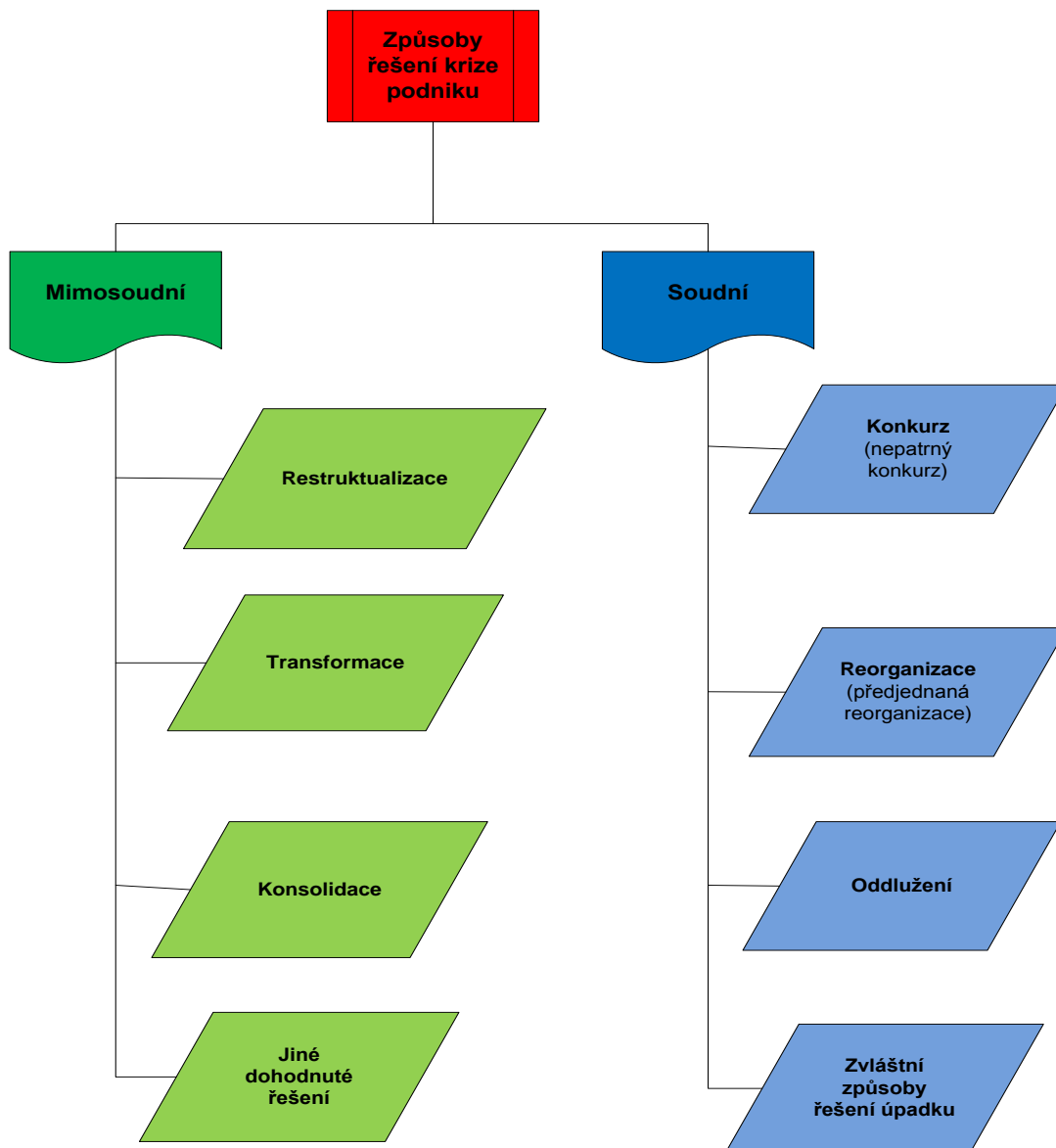
Dochází tak využívání insolvenčního práva k nekalým praktikám. Myslím si proto, že by měla být přijata nová zákonná opatření, která by zavedla přísnější občanskoprávní či trestněprávní sankce, a přesnější úprava odškodnění za takové podvodné jednání. Odradili by se tak potenciální pachatelé a zároveň by se tak umožnilo poškozeným se účinně bránit.

Další nevýhodou českého úpadkového práva je, že nenabízí žádný způsob řešení úpadku pro obce a kraje. Pokud tyto územní samosprávné celky nezvládnou svoje finanční hospodaření, pak jsou odkázány na ekonomickou pomoc od státu, anebo svůj rozvoj musí zastavit na mnoho let dopředu, než vše splatí. Podle mě by však bylo vhodnější přistupovat k obcím a krajům v jejich samostatné působnosti jako k obchodním společnostem, a tedy jim dovolit „zbankrotovat“ či požádat o reorganizaci.

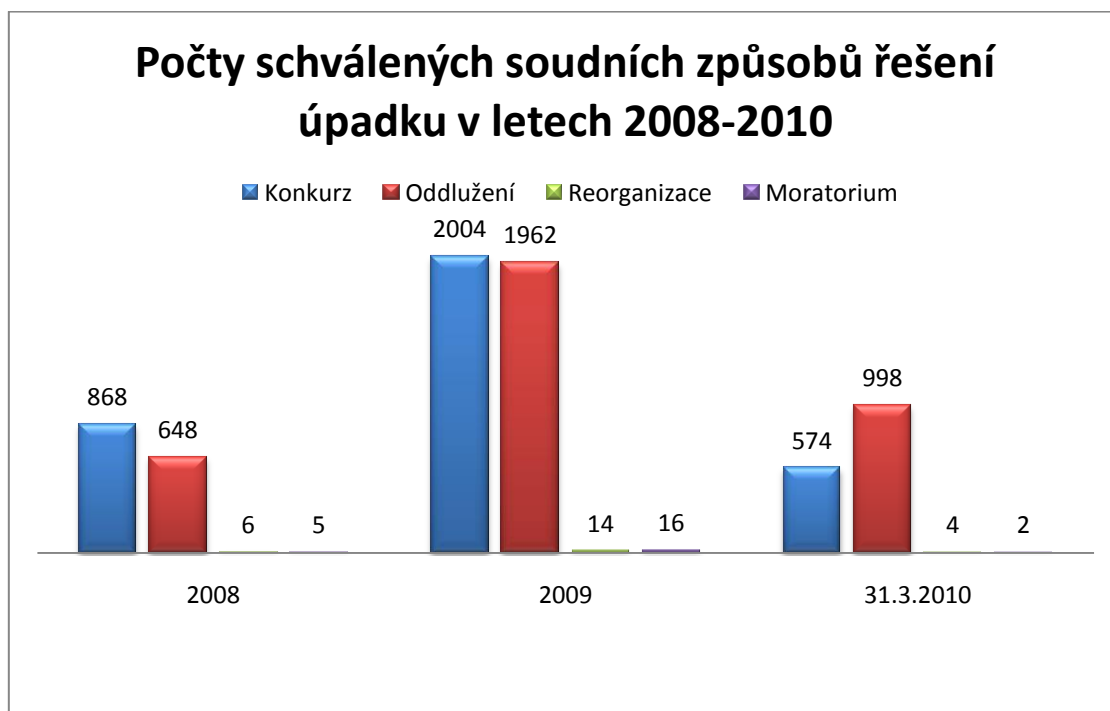
Na závěr je nutné říci, že negativní postoj společnosti vůči dlužníku se ani novou právní úpravou nepodařilo změnit. Zažité předsudky a nedůvěru lze odstranit jen pomocí informačních, administrativních či finančních prostředků, které dlužníku umožní nový začátek. Společnost si pak uvědomí, že se nemusí obávat dále investovat do podniku a obchodovat s ním.

Přílohy

Příloha č.1: Způsoby řešení krize podniku ¹²⁴

¹²⁴ (zdroj informací – insolvenční zákon a HÁLEK, Vítězslav. *Krizový management : Aplikace při řízení podniku*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2006.)

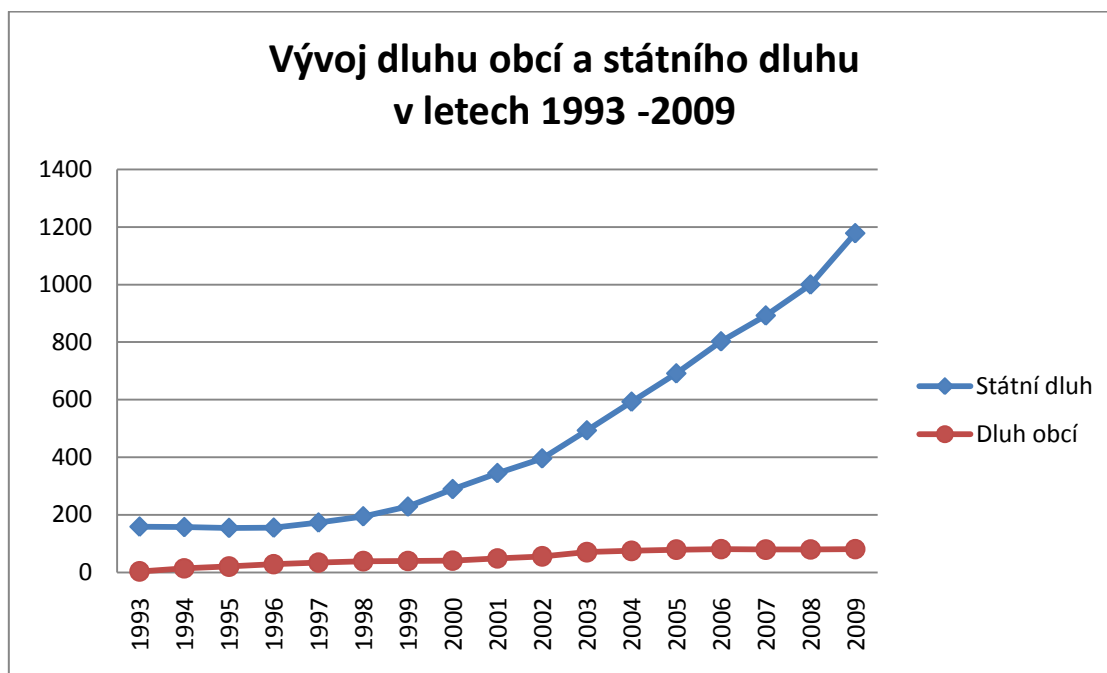
¹²⁵ zdroj: Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Insolvenční zákon : Insolvenční správci a další odborná veřejnost* [online]. 2010 [cit. 2010-06-28]. Statistiky . Dostupné z WWW: <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/insolvencni-spravci-odborna-verejnost/statistiky.html>>.-

Příloha č.3: Přehled typů účetních závěrek v průběhu insolvenčního řízení ¹²⁶

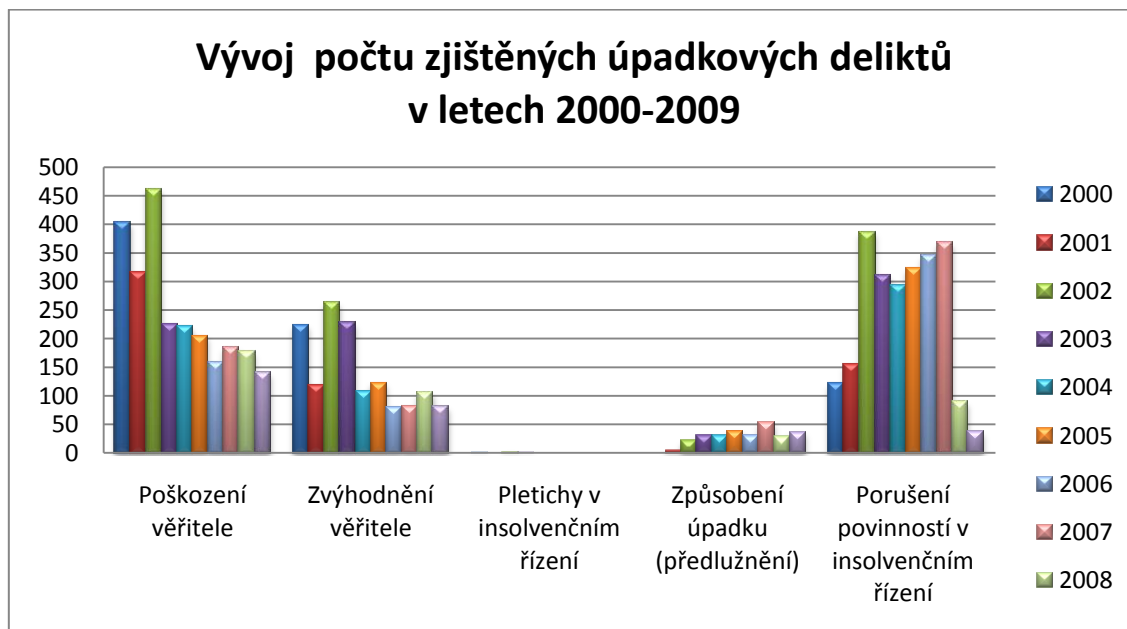
Fáze insolvenčního řízení	Typ uzávěrky	Odpovědnost za sestavení	Den sestavení	Právní úprava
Rozhodnutí o úpadku	Mimořádná	Dlužník	Den předcházející dni, kterým nastanou účinky rozhodnutí o úpadku	§ 17 odst.2 písm. e) ZÚ
Povolání reorganizace	Mezitímní	Dlužník	Den, kterým nastanou účinky povolení reorganizace	§ 330 odst. 6 IZ
Prohlášení konkursu	Mezitímní	Insolvenční správce	Den předcházející dni, kterým nastanou účinky prohlášení konkursu	§ 227 odst. 4 IZ
Sestavení konečné zprávy v konkursu	Není zákonem stanoven typ (vhodné použít mezitímní)	Insolvenční správce	Den sestavení konečné zprávy	§ 302 odst.4 IZ
Rozhodnutí o zrušení konkursu	Mimořádná	Insolvenční správce	Den, kterým nastanou účinky zrušení konkursu	§ 17 odst.2 písm. f) ZÚ, § 313 odst.2 IZ
Schválení reorganizačního plánu	Mimořádná	Dlužník	Den předcházející dni, kterým nastanou účinky schválení reorganizačního plánu	§ 17 odst.2 písm. g) ZÚ
Splnění reorganizačního plánu	Mimořádná	Dlužník	Den, kterým nastanou účinky splnění reorganizačního plánu	§ 17 odst.2 písm. h) ZÚ
Rozhodnutí o přeměně reorganizace v konkurs	Mimořádná	Dlužník	Den, ke kterému nastanou účinky rozhodnutí o přeměně reorganizace v konkurs	§ 17 odst.2 písm. e) ZÚ, § 313 odst. 2 IZ
Schválení plánu oddlužení	Mimořádná	Dlužník	Den, kterým nastanou účinky splnění plánu oddlužení	§ 17 odst.2 písm. i) ZÚ

¹²⁶ zdroj: LANDA, Martin . *Ekonomika insolvenčního řízení*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2009.191s.

Příloha č. 4: Vývoj dluhu obcí a státního dluhu v letech 1993-2009¹²⁷

Příloha č. 5: Vývoj počtů zjištěných úpadkových trestných činů v letech 2000-2009¹²⁸

¹²⁷ zdroj: data Ministerstva financí a Českého statistického úřadu

¹²⁸ zdroj: Policie České republiky. Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2010-05-19]. Statistika. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.

Literatura

Právní předpisy

zákon č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení (insolvenční zákon)

zákon č. 312/2006 Sb., o insolvenčních správcích

zákon č. 328/1991 Sb., o konkursu a vyrovnání

zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

zákon č. 563/1991 Sb., o účetnictví

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení

Judikatura

- 1) rozsudek Nejvyššího soudu České republiky sp.zn. 32 Cdo 2096/2008, ze dne 18.8.2009
- 2) usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 26. května 2010, sp. zn. 1 VSPH 383/2010-A-11 Dostupné z: <http://kraken.slv.cz/1VSPH383/2010>
- 3) usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 8. 2. 2010, sp. zn. 3 VSPH 17/2010-B-12

Použitá literatura

- 1) LANDA, Martin. *Ekonomika insolvenčního řízení*. Ostrava : KEY Publishing s.r.o., 2009. 426 s.
- 2) MACUR, Josef. *Kurs občanského práva procesního : exekuční právo*. Praha : C.H. Beck, 1998. 207 s. ISBN 8071791903.
- 3) RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha 3 : ASPI, 2008. 471 s.
- 4) PACHL, Lukáš, et al *Insolvenční zákon : Dispoziční oprávnění k majetkové podstatě*. In *Insolvenční zákon - komentář*. Praha : Aspi, a.s., 2008. s. 297.
- 5) LISSE, Luděk. *Insolvenční právo*. Praha : Vysoká škola finanční a správní, 2007. 89 s.
- 6) RAIS, Roman. *Krize a úpadek jako součást tržní ekonomiky*. Zlín : Univerzita Tomáše Bati, 2004. 41 s.
- 7) URFUS, Valentin. *Vznik a počátky konkurzního práva v Čechách*. Praha: Rozpravy ČSAV, 1960. 76 s.

- 8) BŘEZINOVÁ, Hana. *Ekonomické aspekty insolvenčního zákona*. Praha : BOVA POLYGON, 2009. 193 s.
- 9) PROVAZNÍKOVÁ, Romana. *Financování měst, obcí a regionů : teorie a praxe*. druhé. Praha : Grada, 2009. 304 s.
- 10) JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. Praha : Leges, 2009. 831 s.
- 11) DUSPIVA, Pavel . *INSOLVENCE A KRIMINALITA*. Pardubice, 2009. 56 s. Studijní texty pro kombinované studium. Univerzita Pardubice.
- 12) Důvodová zpráva k návrhu zákona, kterým se mění insolvenční zákon a některé zákony v souvislosti s jeho přijetím. 2007, tisk 224/0.
- 13) Důvodová zpráva k návrhu nového trestního zákoníku (zák. č. 40/2009 Sb.) - Část druhá. Zvláštní část, hlava V.
- 14) ZOULÍK , František. Vývoj insolvenčních řízení. *Právní forum*. 30.4.2009, roč. 6, č. 4, s. 153-160.
- 15) Ministerstvo spravedlnosti ČR. *Insolvenční zákon : Obecné informace a prevence úpadku* [online]. 2010 [cit. 2010-06-27]. Víte, že insolvenční zákon přináší nový systém fungování insolvenčního práva? . Dostupné z WWW: <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/obecne-info-prevence-upadku/nove-insolvencni-pravo.html>>.
- 16) ŠPERKEROVÁ, Marcela. Insolvenční lekce. *Euro* [online]. 14.8. 2006, 8/2006, [cit. 2010-06-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.pwc.com/cz/cs/podnikove-poradenstvi/revitalizace-a-restrukturalizace/insolvencni-lekce.jhtml>>.
- 17) ZELENKA, Robert. Insolvenční zákon má stále slabá místa. *E15.cz* [online]. 22.10.2009, 10/2009, [cit. 2010-06-27]. Dostupný z WWW: <<http://www.e15.cz/domaci/ekonomika/insolvencni-zakon-ma-stale-slaba-mista>>.
- 18) JUŘENA, Jakub. Možnosti aplikace OSŘ v insolvenčním řízení podle § 7 Insolvenčního zákona. *EPRAVO.CZ* [online]. 8.6.2010, 62648., [cit. 2010-06-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.epravo.cz/top/clanky/moznosti-aplikace-osr-v-insolvencnim-rizeni-podle-7-insolvencniho-zakona-62648.html>>. ISSN 1213-189X.
- 19) SANTELLA, Paolo. Le Droit Des Faillites d : Banca d'Italia. In . *Faillite et concordat judiciaire* [online]. Louvain-la-Neuve : Faculté de Droit de l'Université catholique de Louvain et Centre Jean Renauld, 2002 [cit. 2010-06-21]. Dostupné z WWW:

<www.oecd.org/.../0,3425,en_33873108_33873516_12771091_1_1_3_37461,00.html>.

- 20) SCHELLE, Karel . *Dny práva 2008 : Právní teorie* [online]. Právnická fakulta Masarykovy univerzity, 2008 [cit. 2010-06-21]. Význam vzniku Československé republiky pro vývoj civilního řízení. Dostupné z WWW: <www.law.muni.cz/edicni/dp08/files/pdf/prteorie/schelle.pdf>.
- 21) Společnou cestou o.s. *Společnou cestou o.s. : Letáky ke stažení* [online]. Praha 4 : Občanská poradna Jižní Město, 30. dubna 2007 [cit. 2010-06-19]. Obecné informace o problematice exekucí. Dostupné z WWW: <www.spolcest.cz/files/poradna/letaky-spolcest-7.pdf>.
- 22) DÖRFL , Luboš. K vymáhání pohledávek výkonem rozhodnutí, exekucí nebo v insolvenčním řízení. *PrávníRadce : Leader na trhu právních informací* [online]. 25. 3. 2009 , 3/2009, [cit. 2010-06-18]. Dostupný z WWW: <http://pravniradce.ihned.cz/c4-10077440-36435440-F00000_d-k-vymahani-pohledavek-vykonem-rozhodnuti-exekuci-nebo-v-insolvencnim-rizeni>. ISSN 1213-7693.
- 23) CEC, spol. s r. o. *Central Europe Credit* [online]. 2005 [cit. 2010-06-19]. Inkaso pohledávek. Dostupné z WWW: <<http://www.cecredit.cz/inkaso-pohledavek.html>>.
- 24) BOUDA, Zbyněk . Obecně k výkonu rozhodnutí (exekuci). *Právník.cz* [online]. 15.10.2008, [cit. 2010-06-18]. Dostupný z WWW: <<http://www.pravnik.cz/a/291/obecne-k-vykonu-rozhodnuti-exekuci.html>>. ISSN 1214-0767.
- 25) Exekuce.cz. Novela exekučního řádu přináší pozitivní i negativní změny. *Finance.cz* [online]. 30.10.2009, 10, [cit. 2010-07-07]. Dostupný z WWW: <<http://www.finance.cz/zpravy/finance/239770-novela-exekucniho-radu-prinasi-pozitivni-i-negativni-zmeny/>>.
- 26) HÁLEK, Vítězslav. *Krizový management : Aplikace při řízení podniku*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2006. Dostupný z WWW: <http://halek.info/dokumenty/km_p5_05.pdf>. ISBN 80-7041-248-8. s. 109-115.
- 27) ZAVADILOVÁ, Tereza. *Právníci řeší stále více restrukturalizací* [online]. c2007-2009 , 2.9.2009 [cit. 2009-12-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.e15.cz/domaci/ekonomika/pravnici-resi-stale-vice-restrukturalizaci>>.

- 28) Ministerstvo spravedlnosti. *Insolvenční zákon : Insolvenční správci a další odborná veřejnost* [online]. 3. června 2008 [cit. 2010-06-29]. Výkladové stanovisko č. 2. Dostupné z WWW: <<http://insolvencni-zakon.justice.cz/insolvencni-spravci-odborna-verejnost/vykladove-stanovisko-2.html>>.
- 29) PACHL, Lukáš. *Insolvenční zákon : oddlužení* [online]. [s.l.] : Česká advokátská komora, 20.7.2009 [cit. 2010-06-29]. Dostupné z WWW: <www.cak.cz/.../Insolven_n_z_kon_-_oddlu_en_k_20.7.2009.ppt>.
- 30) DONNÉ, Michal. Možnosti řešení úpadku dlužníka reorganizací a způsoby jejího provedení. *Apogee news* [online]. 2009, roč. 2009, č. 20 [cit. 2009-12-01], s. 04-05. Dostupný z WWW: <<http://www.apogeo.cz/upload/File/apogeo-news-20.pdf>>.
- 31) ŠPŮR, Václav. Podniková dokumentace, oběh účetních dokladů a postup jejich zpracování, zásady archivace účetních dokladů a povinnosti insolvenčního správce z toho vyplývající. In Komora specialistů pro krizové řízení a insolvenční v ČR. *Velké ucelené vzdělávání insolvenčních správců ČR* [online]. Dvůr Králové nad Labem : [s.n.], 29.9.2009 [cit. 2010-06-23]. Dostupné z WWW: <komora.wz.cz/sem04.pdf>.
- 32) TARANDA, Petr. Změny v daňovém řízení po přijetí nového insolvenčního zákona. *Právní zpravodaj* [online]. 11. 4. 2008, 4/2008, [cit. 2010-06-24]. Dostupný z WWW: <http://www.beck.cz/cz/z-nasich-casopisu/pd_7/art_43/txtexpression_beck/ap_43/zmeny-v-danovem-rizeni-po-prijeti-noveho-insolvencniho-zakona.aspx>.
- 33) Novela insolvenčního zákona mění mimo jiné řadu daňových zákonů. *Měsíc.cz* [online]. 10. 12. 2007, 12, [cit. 2010-06-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.mesec.cz/aktuality/novela-insolvencniho-zakona-meni-mimo-jine/>>. ISSN 1213-4414.
- 34) DEUTSCH, Erich. Insolvenční zákon a zákony s ním související a kolidující (4) . *Konkursní noviny* [online]. 22.4.2009, 8, [cit. 2010-06-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.konkursni-noviny.cz/clanek.html?ida=2077>>.
- 35) Ministerstvo financí. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 30. dubna 2010 [cit. 2010-07-08]. Zadluženost územních samosprávných celků v roce 2009. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/hosp_kraju_obci_55086.html>.

- 36) Czech credit bureau. *CCB* [online]. 22.06.2010 [cit. 2010-07-08]. Obce vloni vykázaly historicky největší rozpočtový schodek ve výši 14 miliard. Příjmy obcí klesly, propad částečně vyrovnaly dotace. Dostupné z WWW: <<http://www.creditbureau.cz/cs/ShowPressReleaseNews.aspx?ID={D4E80B1C-4116-47C5-A923-A86AA9AE7EFD}>>.
- 37) Ministerstvo financí. *Ministerstvo financí České republiky* [online]. 4. ledna 2010 [cit. 2010-07-08]. Zadluženost územních samosprávných celků v roce 2008. Dostupné z WWW: <http://www.mfcr.cz/cps/rde/xchg/mfcr/xsl/hosp_kraju_obci_52166.html>.
- 38) ŠUBRT, Jaroslav. *Město Bučovice* [online]. 5.2.2007 [cit. 2010-07-08]. Zadluženost obcí. Dostupné z WWW: <http://www.bucovice.cz/vismo/dokumenty2.asp?id_org=1516&id=1696&query=zadlu%C5%BEenost>.
- 39) GINTER, Jindřich. *Novinky.cz* [online]. 1. prosince 2009 [cit. 2010-07-07]. Stovkám obcí v Česku hrozí exekuce. Dostupné z WWW: <<http://www.novinky.cz/domaci/185661-stovkam-obci-v-cesku-hrozi-exekuce.html>>.
- 40) EKONOM.IHNED.CZ. Rokytnice nikdy více?. *Ekonom* [online]. 26. 7. 2007, 7, [cit. 2010-07-07]. Dostupný z WWW: <<http://ekonom.ihned.cz/c1-21688360-rokytnice-nikdy-vice>>.
- 41) *Děčín.cz* [online]. 27. Březen 2008 [cit. 2010-07-07]. Dobrná je bez proudu. I bez naděje?. Dostupné z WWW: <<http://decin.cz/dobrna-je-bez-proudu-i-bez-nadeje>>.
- 42) Policie České republiky. Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2010-05-19]. Odbor hospodářské kriminality. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/clanek/odbor-hospodarske-kriminality-adresa-pro-pisemny-styk.aspx>>.
- 43) Policie České republiky. Policie České republiky [online]. 2010 [cit. 2010-05-19]. Statistiky. Dostupné z WWW: <<http://www.policie.cz/web-informacni-servis-statistiky.aspx>>.
- 44) *Spoladore & Bystřický* [online]. 20.01.2010 [cit. 2010-05-19]. Úpadkové trestné činy v novém trestním zákoníku. Dostupné z WWW: <<http://www.spoladore.com/cs/clanky/upadkove-trestne-ciny-v-novem-trestnim-zakoniku>>.

- 45) Komise Evropských společenství. *Překonání stigmatu neúspěchu podnikání - politika druhé šance : Provádění lisabonského partnerství pro růst a zaměstnanost* [online]. Brusel : [s.n.], 5.10.2007 [cit. 2010-07-04]. Dostupné z WWW: <<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52007DC0584:cs:HTML>>
- 46) Freshfields Bruckhaus Deringer. *Freshfields Bruckhaus Deringer* [online]. 13 february 2009 [cit. 2010-07-06]. French insolvency law. Dostupné z WWW: <<http://www.freshfields.com/publications/pdfs/2009/feb09/25197.pdf>>.
- 47) Harris and Moure. China's New Bankruptcy Laws: Good For Business. *China Law Blog : China Law for Business* [online]. August 28, 2006, č. 8, [cit. 2010-07-04]. Dostupný z WWW: <http://www.chinalawblog.com/2006/08/chinas_new_bankruptcy_laws_goo.html>.
- 48) HODGKINS, Travis. China's New Bankruptcy Law -- First Report From The Ground. *China Law Blog : China Law for Business* [online]. June 12, 2007, č. 6, [cit. 2010-07-04]. Dostupný z WWW: <http://www.chinalawblog.com/2007/06/chinas_new_bankruptcy_law_firs.html>.
- 49) Hawkamah. *Study on Insolvency Systems in the Middle East and North Africa* [online]. [s.l.] : Hawkamah, 10 November 2009 [cit. 2010-07-02]. Dostupné z WWW: <http://www.hawkamahconference.org/uploads/pdf_new/2009_files/conf-material/study_insolvency/mena_study_insolvency.pdf>.